

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2022

Kamila Kodešová

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

**Principy sociální politiky a jejich uplatnění v oblasti
nepojistných sociálních dávek**

Bakalářská práce

Autor: Kamila Kodešová

Studijní program: B0923P24 Sociální práce ve veřejné správě

Studijní obor: BSP18V Sociální práce – specializace Sociální práce
ve veřejné správě

Vedoucí práce: PhDr. Martin Smutek, Ph.D.

Hradec Králové

2022

Zadání bakalářské práce

Autor: Kamila Kodešová

Studium: F19BK0076

Studijní program: B0923P240001 Sociální práce

Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě

Název bakalářské práce: **Principy sociální politiky a jejich uplatnění v oblasti nepojistných sociálních dávek**

Název bakalářské práce AJ: Principles of social policy and their application in the sphere of non-insurance social benefits

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude v teoretické části zabývat vymezením pojmu sociální politika a jejich principů, dále se zaměří na poskytované nepojistné sociální dávky a jejich vymezení. Primárně bude práce zaměřena na to, jakým způsobem jsou principy sociální politiky uplatňovány nebo naplňovány v oblasti poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi a příspěvku na péči. Praktická část práce bude zaměřena na kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření u sociálních pracovníků, kteří tyto dávky vyřizují a o těchto dávkách rozhodují. Práce se zaměří na uplatnění spravedlnosti v poskytování těchto dávek vzhledem ke společnosti a spravedlnost nastavených podmínek u jednotlivých dávek vzhledem k žadateli a jeho situaci.

KELLER, J. Soumrak sociálního státu. Praha: SLON, 2005. KREBS, V. a kol. Sociální politika. Praha: ASPI, 2007. TOMEŠ, I. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. Praha: Portál, 2010.

Zadávací pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Martin Smutek, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce PhDr. Martina Smutka, Ph.D. a uvedla jsem veškeré použité prameny a literaturu.

V Třemošnici dne 28. 6. 2022

Kamila Kodešová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Martinu Smutkovi, Ph.D. za odborné vedení při tvorbě bakalářské práce. Velké poděkování patří mé nejbližší rodině a všem, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

ANOTACE

Kodešová, K. 2022. *Principy sociální politiky a jejich uplatnění v oblasti nepojistných sociálních dávek*. Hradec Králové. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce Filozofické fakulty. Vedoucí práce: PhDr. Martin Smutek, Ph.D.

Bakalářská práce se bude v teoretické části zabývat vymezením pojmu sociální politika a jejich principů, dále se zaměří na poskytované nepojistné sociální dávky a jejich vymezení. Primárně bude práce zaměřena na to, jakým způsobem jsou principy sociální politiky uplatňovány nebo naplňovány v oblasti poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi a příspěvku na péči.

Praktická část práce bude zaměřena na kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření u sociálních pracovníků, kteří tyto dávky vyřizují a o těchto dávkách rozhodují. Práce se zaměří na uplatnění spravedlnosti v poskytování těchto dávek vzhledem ke společnosti a spravedlnost nastavených podmínek u jednotlivých dávek vzhledem k žadateli a jeho situaci.

Klíčová slova:

sociální politika, principy, dávky

ANNOTATION

Kodešová, K. 2022. Principles of social policy and their application in the sphere of non-insurance social benefits. Hradec Králové. Bachelor thesis. University of Hradec Králové, Department of Social Work, Faculty of Arts. Leader: PhDr. Martin Smutek, Ph.D.

The bachelor's thesis will deal in the theoretical part with the definition of the concept of social policy and their principles, and will also focus on the provided non-insurance social benefits and their definition. The work will primarily focus on how the principles of social policy are applied or fulfilled in the area of providing benefits for assistance in material need and care allowance.

The practical part of the work will focus on quantitative research using a questionnaire survey of social workers who handle these benefits and decide on these benefits. The work will focus on the application of justice in the provision of these benefits with respect to society and the fairness of the conditions set for individual benefits with respect to the claimant and his situation.

Keywords:

social policy, principles, benefits

Obsah

Úvod	10
Cíl práce.....	12
Teoretická část.....	13
1 Sociální politika.....	13
1.1 Sociální stát – welfare state	14
1.2 Sociální politika v ČR.....	15
1.3 Funkce sociální politiky.....	16
1.4 Subjekty a objekty sociální politiky.....	16
1.5 Nástroje sociální politiky	17
1.6 Principy sociální politiky	18
1.6.1 Sociální spravedlnost	18
1.6.2 Sociální solidarita.....	19
1.6.3 Subsidiarita.....	20
1.6.4 Participace	21
2 Sociální pomoc	22
2.1 Vývoj dávkového systému.....	23
2.2 Dávky pomoci v hmotné nouzi	24
2.2.1 Uplatňování principů sociální politiky v dávkách pomoci v hmotné nouzi... 26	
2.2.2 Rozporné situace	27
2.3 Příspěvek na péči	29
2.3.1 Uplatňování principů sociální politiky v oblasti příspěvku na péči	30
2.3.2 Rozporné situace	31
Shrnutí teoretické části	33
Praktická část.....	34
3 Metodologie výzkumného šetření	34
3.1 Strategie výzkumu	35
3.2 Cíl výzkumu a stanovení výzkumného předpokladu	35
3.3 Výzkumný vzorek.....	43

3.4 Sběr dat	43
3.5 Rizika	44
3.6 Organizace a průběh výzkumu.....	44
3.7 Interpretace výsledků	46
3.7.1 Výsledky dotazníkového šetření agendy příspěvku na péči.....	47
3.7.2 Výsledky dotazníkového šetření agendy hmotná nouze	53
3.7.3 Sekundární analýza statistických dat.....	62
3.8 Shrnutí praktické části	65
3.8.1 Shrnutí – příspěvek na péči	66
3.8.2 Shrnutí – dávky pomoci v hmotné nouzi	67
Závěr.....	69
Seznam grafů	70
Seznam tabulek.....	71
Seznam použité literatury	74
Přílohy	

Úvod

Sociální politika je součástí veřejné politiky státu a výrazně ovlivňuje každého občana, protože se dotýká jeho sociální reality. Stát ji realizuje prostřednictvím různých aktivit, opatření a nástrojů, které reagují na nepříznivé sociální události občanů, s cílem vytvářet důstojné životní podmínky pro všechny občany. Je stále aktuálním tématem, je důvodem častých politických diskusí a nástrojem předvolebních bojů.

Důvodem vypracování práce je celkově postoj společnosti k sociální politice a celospolečenská diskuse o míře zátěže státního rozpočtu výdaji na sociální politiku. Práce by měla vystihnout míru spravedlnosti poskytovaných sociálních dávek, zaměřit se na solidaritu občanů, kteří přispívají do sociálního systému a nastolit otázku nutnosti provedení změn v zacílení těchto dávek k lidem, kteří skutečně sociální pomoc potřebují. Výraznou inspirací k napsání práce byla moje studijní praxe absolvovaná pod odborným vedením sociálních pracovníků na oddělení hmotné nouze a oddělení příspěvku na péči na Úřadu práce České republiky. V průběhu praxe jsem poznala způsob práce sociálních pracovníků, možnosti řešení problémů klientů úřadu, ale také různou efektivitu používaných pracovních metodik a nástrojů sociální politiky.

Teoretická východiska pro tuto práci a výzkumné šetření jsem čerpala z dosud provedených a tematicky podobných studií. Ilona Suchánková se ve své diplomové práci *Otázka sociální spravedlnosti v současném systému státní politiky sociálního zabezpečení* zabývala analýzou pojmu sociální spravedlnost a jeho existencí v teoriích spravedlnosti dvacátého století a dále rozbořem a využitím principů sociální politiky v systému sociálního zabezpečení. Práci zpracovávala v roce 2014, kdy byla vyšší míra nezaměstnanosti a s tím spojené i vyšší výdaje na sociální zabezpečení. V diplomové práci *Naplňování principů sociální politiky v oblasti sociálních dávek* Martina Otáhalová zjišťovala míru naplnění sociální spravedlnosti a solidarity ve vybraných sociálních dávkách. Tato práce byla zpracována v době, kdy agendu dávek sociální péče a pomoci zajišťovaly obce a přecházela z jejich kompetencí na úřad práce, a zkoumala souvislost pohledu sociálních pracovníků na spravedlnost dávek s místem výkonu práce a délkou jejich vykonávané praxe.

Stěžejním záměrem mé práce je zjištění, do jaké míry jsou uplatňovány principy sociální politiky ve vybraných sociálních dávkách a objasnění vzniklých rozporů v jejich naplňování, které v praxi nastávají a způsoby nahlížení na ně.

Teoretická část je rozdělena do dvou hlavních kapitol. V první kapitole je vysvětlen pojem sociální politika, a především jsou teoreticky specifikovány základní principy sociální politiky – sociální spravedlnost, solidarita, subsidiarita a participace. Druhá kapitola je věnována sociální pomoci a je zde popsán vývoj dávkového systému. Podkapitoly podrobněji pojednávají o dávkách pomoci v hmotné nouzi a příspěvku na péči, konkrétně jsou rozebrány způsoby uplatnění principů sociální politiky v těchto dávkách, dále se práce věnuje rozporům mezi principy a jejich praktickým uplatněním v těchto poskytovaných dávkách.

Praktická část vymezuje metodologii provedeného výzkumu. Pro sběr dat je použita kvantitativní metoda prostřednictvím dotazníkového šetření a doplňující formou výzkumu je sekundární analýza provedená z dat veřejně dostupných statistických záznamů.

V širším pojetí poskytne tato práce čtenářům odborné teoretické informace o sociální politice a vybraných sociálních dávkách a dále mé praktické poznatky získané při praxi a po provedeném výzkumu.

V užším pojetí bude zpětnou vazbou pro sociální pracovníky úřadu, protože nastiňuje jejich pohled na vyplácené dávky, jejich příjemce a efektivnost zavedených postupů a dále může být impulsem ke změně pracovní metodiky.

Cíl práce

Práce je svým tématem zaměřená na principy sociální politiky a jejich uplatňování v sociálních dávkách, vysvětluje základní pojmy sociální politiky, objasňuje její principy a jejich uplatnění v nepojistných sociálních dávkách, konkrétně dávkách pomoci v hmotné nouzi a příspěvku na péči. Tyto dávky jsou od 1. 1. 2012 administrovány a vypláceny Úřadem práce České republiky, a právě sociální pracovníci tohoto úřadu jsou respondenty provedeného výzkumu.

Hlavním cílem práce je zjistit pomocí sekundární analýzy statistických dat a dále formou dotazníkového šetření mezi pracovníky úřadu práce do jaké míry jsou uplatňovány principy sociální politiky, zejména sociální spravedlnost, dále solidarita a subsidiarita, v dávkách pomoci v hmotné nouzi a příspěvku na péči.

Operacionalizací jsou stanoveny dílčí cíle výzkumu.

Prvním dílčím cílem je zjistit míru uplatnění spravedlnosti v sociálním systému a k jeho dosažení je provedeno dotazníkové šetření u sociálních pracovníků Úřadu práce ČR, které je zaměřeno na jejich chápání spravedlnosti u posuzovaných dávek, způsob a míru naplnění tohoto principu.

Druhým dílčím cílem je zjištění míry uplatnění solidarity v sociálním systému, které je zkoumáno sekundární analýzou, která je provedena z dat veřejně dostupných statistických záznamů Ministerstva práce a sociálních věcí ve zveřejněných statistických ročenkách.

Třetím dílčím cílem je zjistit míru uplatnění subsidiarity v sociálním systému a k jeho naplnění je provedeno dotazníkové šetření u sociálních pracovníků Úřadu práce ČR, které zkoumá míru vlastní odpovědnosti příjemců dávek a způsob podpory odpovědnosti těchto příjemců sociálním systémem.

V průběhu studijní praxe a prováděného výzkumu nastávaly situace, při kterých docházelo k rozporům mezi teoreticky popsánymi principy sociální politiky a jejich reálným uplatňováním v sociálních dávkách, které plynuly z různé efektivity nastavených metodik práce a nahlížení samotných pracovníků na tyto dávky. Tato práce a poznatky dosažené v provedeném výzkumu se mohou stát zdrojem informací ke změně metodiky práce v této oblasti s cílem poskytovat pomoc skutečně potřebným lidem.

Teoretická část

Bakalářská práce se svým zaměřením na sociální politiku a sociální pomoc dotýká především cílové skupinu osob ocitajících se v hmotné nouzi a osob nemocných nebo zdravotně postižených. Životní situace jsou spojené s chudobou nebo potřebou pomoci při zajištění základních životních potřeb.

1 Sociální politika

Problematikou sociální politiky a jejím pojetím se zabývala řada autorů. Sociální politika je pojmem běžně používaným v každodenním životě, je však pojmem nejednoznačným, u něhož existuje velké množství definicí.

„Sociální politika je politikou, která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic a k rozvoji jeho osobnosti a kvality života.“ (Krebs, 2007:17)

Dle Krebse (2007:22) je nutné nejprve vymezit obecně pojem politika, která je chápána jako specifická společenská činnost, konkrétní jednání subjektů na různých úrovních, která ovlivňují společenskou realitu, a toto obecné vymezení aplikovat na oblast sociální. Sociální politika je často vymezována jako soubor aktivit směřujících ke zlepšení základních životních podmínek obyvatelstva. V širším pojetí se tyto aktivity zaměřují na životní podmínky lidí, jsou významné pro stanovení koncepce sociální politiky, volbu jejího typu a při tvorbě sociálního programu. Užším smyslem je reagovat na sociální rizika a snižovat sociální tvrdosti, v podstatě se jedná o systém opatření zaměřený na dílčí oblast a významně ovlivňující průběh ekonomické transformace a zajišťování sociálního smíru. Aktivní sociální politika je zaměřená na prevenci vzniku sociálních problémů a pasivní na řešení již vzniklých problémů. (Krebs, 2007:24nn.)

„Sociální politika jako praktická aktivita formuje vztah jedinců a sociálních podmínek jejich života.“ (Potůček, 1995:30)

Každý se nějakým způsobem stává účastníkem, spolutvůrcem sociální politiky a zároveň je vystaven určitým sociálním podmínkám. Sociální politika jako vědní disciplína

analyzuje proces tvorby a realizace těchto politik v praktické rovině. (Potůček, 1995:30nn.)

Tomeš (2010:29nn.) definuje sociální politiku jako systematicky sledovaný zájem zaměřený na zajištění úrovně jedince, na zlepšování nebo změnu společenských poměrů, na fungování nebo změnu sociálního systému, projevující se úsilím a činnostmi. Sociální politika je o solidaritě, ta probíhá v naší společnosti denně na nejrůznějších úrovních.

„Každý je nějak účasten sociální politiky, která není jen sociální ochranou nebo záchrannou sítí před sociálními riziky, ale i činitelem aktivizace vedoucí k uspokojování sociálních potřeb, k zabezpečení aktivního a důstojného života každého člena společnosti.“ (Večeřa, 1996:29)

1.1 Sociální stát – welfare state

Otázky týkající se sociální nerovnosti, potřebnosti, spravedlnosti a úloha státu při jejich řešení byly předmětem zájmu od starověku a staly se základem teorií vzniku a fungování státu. Tyto teorie ovlivnily formování sociálního státu a politiky a jsou blíže rozpracovány a specifikovány v Příloze č. I Teorie vzniku a fungování státu.

Role státu v sociální politice je významná a nezastupitelná, proto v moderní době je institucí nejen politickou, ale především právní a sociální. Stát se v sociální politice angažuje jako její konceptor a přímý realizátor sociálněpolitických opatření. V současné době je v sociální politice preferovaná role státu, který je garantem minimální sociální ochrany občanů a současně podporuje jejich sociální chování, tzv. post-welfare state. (Krebs, 2007:71nn.)

Krebs (2007:87) dále uvádí, že zakladatelem konceptu welfare state byl W. H. Beveridge, ale koncept byl ovlivněn dalšími mysliteli a politiky 19. a 20. století. Je založen *„na přerozdělování vytvořeného produktu s cílem vyrovnávat šance při vstupu do života, zajistit všem přijatelný a lidsky důstojný standard a současně zajistit i dlouhodobou prosperitu společnosti.“*

Dle Potůčka (1995:35) je pojem „welfare state“ v sociální politice klíčovým, označujícím stát, který prosazuje ve svých aktivitách, postojích a zákonech myšlenku sociálních podmínek jednotlivce jako věc veřejnou s tím, že se minimální podpora jednotlivci či jeho rodině dostane v případě vzniku ohrožující životní situace.

Sociální stát vzniká na základě uznání skutečnosti, že jedinci, i celé rodiny, nejsou schopni sami čelit sociálním rizikům. Sociální státy zajišťují své členy proti stejným rizikům, ale v různém rozsahu, s použitím různých institucí a různým způsobem financování. Odlišný může být i podíl prostředků vyčleněných na krytí sociálních rizik a způsob zajištění těchto rizik. (Keller, 2005:62n.)

Sociální stát zaručuje lidská práva prostřednictvím veřejné celospolečenské solidarity. „*Je evropským pojetím role státu vůči občanům, zaručuje právo na důstojnost, svobody, solidaritu a participaci na veřejných věcech.*“ (Tomeš, 2010:120)

Dle Večeři (1996:27nn.) je vymezení jednoznačné definice sociálního státu problematické především vzhledem k rozdílným ekonomickým, politickým a sociálním podmínkám, různým názorům a přístupům autorů, sociální stát existuje v různých podobách, v každé zemi se vyvíjí různě, ale některé jeho znaky jsou univerzální. Mezi sledované cíle sociálního státu patří bezpečnost, sociální jistota, suverenita, spravedlnost, důstojnost jedince a jeho blahobyť, standardní sociální služby, zkvalitňování života a legitimace systému.

Stát a jeho orgány jsou hlavními aktéry v sociální politice a podle jejich míry účasti se rozlišují tři základní typy sociální politiky, institucionální, výkonový a reziduální, které vychází z tří ideálních typů sociálních politik definovaných R. M. Titmussem. (Krebs, 2007:51)

Typologie sociálního státu závisí na struktuře subjektů, které sociální politiku provádí a v jaké míře je jimi prováděna, na koho je cílena a jaký je její účel, kdo hradí výdaje na sociální politiku a z jakého konceptu vzešla. Večeřa (1996:63n.) zmiňuje dělení států dle Titmusse, které je používáno pro rozlišení typů sociální politiky a dále typologii dle G. Esping-Andersena.

Typologie státu ovlivňující formování sociální politiky v České republice jsou podrobněji rozpracovány v Příloze č. II Typologie sociálního státu.

1.2 Sociální politika v ČR

Typ sociální politiky v ČR není jednoznačně vymezen, po roce 1989 docházelo k transformaci celé společnosti, k příjmovým i majetkovým rozdílům a tím vznikaly i nové sociální problémy a byla důležitá podpora odpovědného sociálního chování

jednotlivců. Postupně se vyvíjel nový model sociální politiky, který byl založen na prvcích všech tří základních typů dle Titmuse zastoupených v závislosti na míře aktivity a postojů populace, na charakteru subjektů, na národních zvyklostech, mezinárodních úmluvách, politickém směřování a ekonomických možnostech země. Dlouhodobá prosperita společnosti je však založena na omezení redistribuce a posílení individuální odpovědnosti a aktivního přístupu k práci a výkonnosti. (Krebs, 2007:53n.)

1.3 Funkce sociální politiky

Funkce sociální politiky působí na její objekty a na společnost jako celek. Z hlediska vývoje jsou některé funkce prvotními a jiné odvozenými.

Mezi funkce sociální politiky patří:

- funkce ochranná – řešení již vzniklé sociální události, zmírnění, případně odstranění jejich důsledků;
- funkce redistribuční – rozdělování důchodů, začleňování osob do společnosti, rozdělování prostředků, podmínek a předpokladů k zvyšování kvality života;
- funkce homogenizační – zmírnění sociálních rozdílů ve společnosti a odstranění těch neopodstatněných;
- funkce stimulační – podpora žádoucího sociálního jednání;
- funkce preventivní – předcházení vzniku nežádoucích sociálních situací.

(Krebs, 2007:54nn.)

1.4 Subjekty a objekty sociální politiky

„Subjekty jsou ti, kdo mají zájem, vůli, schopnosti, předpoklady, možnosti a prostředky k určité sociální činnosti či chování, a kdo takové činnosti může iniciovat a naplňovat.“

(Krebs, 2007:48)

Obecně subjekty rozdělujeme na státní a nestátní, dále nestátní tržní a ostatní netržní. Státní jsou zastoupené státem a jeho orgány, mezi nestátní patří zaměstnavatelé a firmy, odborové orgány, obce, místní komunity, občanská sdružení a iniciativy, církve, rodiny a jednotlivci. Úloha nestátních, a především netržních subjektů je posilována za účelem aktivní účasti těchto subjektů v sociální politice a snižování nákladů státního rozpočtu.

Výhodou jejich zapojení je praktická znalost sociálních problémů a tím účinnější a adresnější fungování. (Krebs, 2007:48nn.)

Dle Tomeše (2010:102nn.) mají subjekty formu veřejnoprávní (vláda, ministerstva, finanční úřady, úřady práce, kraje, obce, veřejné pojišťovny a fondy) nebo soukromoprávní (právnícké i fyzické osoby, společnosti ziskové i neziskové). Sociálními subjekty v České republice mohou být i mezinárodní organizace, a to za předpokladu vstupu do přímých konkrétních sociálních vztahů státních nebo nestátních, monitorující sociální vztahy a napravující křivdy ve vztahu k provádění státní sociální politiky.

„V sociální politice jsou objektem jen ti jednotlivci, rodiny nebo jiné skupiny osob, k nimž tato politika směřuje a kdo z ní mají prospěch. Označují se jako cílové skupiny.“ (Tomeš, 2010:130)

Dále Tomeš (2010:130) uvádí, že jednotlivec se může stát tímto objektem z důvodu účasti v systému, z důvodu vlastní potřeby a z hlediska své ochrany nebo bezpečnosti.

Všichni obyvatelé státu a každá sociální skupina patří mezi objekty sociální politiky, na které jsou orientována její opatření. Tyto objekty jsou různě strukturovány dle charakteru a účelu jednotlivých sociálních opatření, například dle ekonomické aktivity, příjmů, zdravotního stavu. (Krebs, 2007:47n.)

1.5 Nástroje sociální politiky

Předpokladem účinnosti a finanční únosnosti sociální politiky je diferencované a adresné řešení konkrétních sociálních situací sociálních objektů pomocí nástrojů sociální politiky za účelem zamezení jejich zneužívání. Základním nástrojem je právní řád a sociálněprávní legislativa. Dalšími nástroji jsou ekonomické, které ovlivňují přerozdělování finančních, lidských i věcných zdrojů, sociální koncepce, programy či projekty stanovující cíle sociální politiky, nátlakové akce prosazující zájmy některých sociálních skupin, kolektivní vyjednávání mezi odborovými organizacemi, zaměstnaneckými svazy a státem a dále nástroje s konkrétním aplikačním charakterem, mezi něž patří sociální příjmy, sociální služby, věcné dávky, účelové půjčky či regulace cen spotřebního zboží a služeb. (Krebs, 2007:62nn.)

Dle Wildmannové (2005:90n.) patří sociální příjmy mezi nástroje s konkrétním realizačním charakterem, ale stanovení jejich výše je složité a politicky rozporné,

ovlivňuje ho míra redistribuce a vnímání sociální spravedlnosti. Důraz je kladen na podporu ekonomické výkonnosti a poskytnutí nezbytné ochrany v nouzové situaci. Zásadní je zabezpečení diferencovaného a adresného použití těchto nástrojů k řešení konkrétních sociálních situací konkrétních objektů za účelem zamezení zneužití těchto výhod objekty, kterým nejsou určeny.

1.6 Principy sociální politiky

Sociální politika ovlivňuje sociální systém, respektuje určité myšlenky a ideje, pomocí nichž jsou následně zpětně hodnoceny její efekty. Tyto základní ideje jsou formovány obecným filozofickým myšlením a sociálněpolitickými doktrínami. Liberalismus je postaven na osobní svobodě a individuální odpovědnosti, nepodporuje solidaritu státu a redistribuci. Dosažení osobního blahobytu a prospěchu je podmíněno vlastní aktivitou občana. Křesťanské sociální učení vychází z určitého podílu odpovědnosti nejen jednotlivce, ale i společnosti, uznává osobní svobodu a za určitých podmínek i nerovnosti a zdůrazňuje význam dobročinných a charitativních aktivit. Demokratický socialismus se snaží o zajištění důstojných životních podmínek všech jedinců při dodržování určitých pravidel, mezi něž patří převážné převzetí sociální odpovědnosti státu za jednotlivce, významný podíl redistribuce a solidarity. Tento myšlenkový směr zdůrazňuje rovnost v právech občanských i sociálních. Výše zmíněné myšlenkové směry jsou určující pro volbu principů a způsob jejich uplatnění v sociální politice. Sociální spravedlnost, sociální solidarita, subsidiarita a participace jsou typickými a určujícími principy sociální politiky. V sociální politice jsou používány i další principy a jejich různé kombinace, jedná se o princip univerzality, komplexnosti, adekvátnosti a garance. (Krebs, 2007:27n.)

1.6.1 Sociální spravedlnost

Spravedlnost obecně je základní mravní i náboženskou hodnotou, základem právního řádu i veřejné politiky. Sociální spravedlnost je vymezena pravidly společnosti pro přerozdělování příjmů i životních příležitostí mezi jednotlivé občany nebo sociální skupiny. Je založená na myšlenkách humanismu, lidského dobra a prospěchu. Důležité je využít rozmanitá hlediska nahlížení na konkrétní sociální věc z důvodu možných

rozporů mezi subjektivními a objektivními pohledy. Se sociální spravedlností souvisí sociální nespravedlnost, nerovnost, z nichž vzniká sociální napětí ve společnosti a základem úspěšné vládní politiky je především společenská stabilita. V současném pojetí spravedlnosti je uplatňována vlastní snaha jednotlivce a současně poskytování pomoci sociálně slabým, které bývá označováno jako model „pevného dna a otevřeného stropu“. (Krebs, 2007:28nn.)

Dle Večeři (1996:79n.) rovnost v občanských právech nezaručuje občanům automaticky rovnost socioekonomickou a rovný sociální status. Na sociální nerovnost má vliv mnoho činitelů, zejména rozdílné pohlaví, vzdělání, sociální původ, rasa, zdravotní stav, míra schopností a výše příjmů. Zmírnění sociální nerovnosti vzdělanostní a příjmové je dlouhodobou snahou sociálních států.

Wildmannová (2005:96n.) popisuje tři zásady sociální spravedlnosti dle Josefa Macka (Základy sociální politiky, 1925): každému stejně, každému podle jeho potřeb a každému podle jeho zásluh, které je možné aplikovat jen v určitých a jasně vymezených situacích, použití jedné může vyvolat rozpor s další, nebo ji zcela vyvrátit.

Sociální spravedlnost je relativní, při volbě jejích zásad je vhodné nechat se vést „zásadou života“, která v konkrétní sociální situaci znamená volbu takových zásad spravedlnosti, které znamenají „největší štěstí největšího počtu“. (Macek dle Krebs, 2007:32)

1.6.2 Sociální solidarita

Podstatou sociální solidarity je člověk jako sociální bytost, závislý na společnosti jako celku. Jedná se zejména o solidaritu mezigenerační a solidaritu mezi ekonomicky aktivním a neaktivním obyvatelstvem. Je realizována prostřednictvím redistribuční a transferové politiky státu. (Gregorová, 2005:18)

Předpokladem fungování společnosti je dle Kellera (2005:91n.) určitý rozsah mezilidské solidarity. Primární, tedy původní solidarita byla založena na vzájemnosti členů v rámci určité skupiny, ať již prvotně rodinné, příbuzenské, sousedské nebo později církevní, cechovní nebo jiné skupinové. Sekundární, uměle budovaná solidarita měla prvotně formu almužen, církevní charity a jejím vrcholem se stala instituce sociálního státu.

Sociální solidarita je dle Krebse (2007:32nn.) nejen vzájemnou pomocí, sounáležitostí, ale i vzájemnou odpovědností jednotlivých členů společnosti. Je spojená s vytvářením

a přerozdělováním životních podmínek a prostředků. Solidarita může být dle hlediska organizátora mezinárodní, celostátní, regionální (realizovaná firmami, spolky, obcemi, církví) nebo rodinná (realizovaná jednotlivci či rodinami). V jiném pojetí může být mezigenerační (mezi mladými, tedy ekonomicky aktivními a seniory, tedy ekonomicky neaktivními), mezi zdravými a handicapovanými, zaměstnanými a nezaměstnanými, rodinami s dětmi a bezdětnými. Je naplňována především redistribuční politikou státu, ale významná je i filantropicky založená pomoc jedinců, spolků, sdružení.

„Solidarita může být přirozená, spravedlivá a produktivní tým, že se dělíme o náklady. Může být i nepřirozená a kontraproduktivní tým, že poškozujeme jedny a favorizujeme druhé.“ (Tomeš, 2010:30)

Solidarita probíhá denně na nejrůznějších úrovních, její cíle mohou být naplňovány prevencí nebo ochranou (ochrana lidských práv a zásah proti jejich porušování), terapií (využití prostředků pasivní nebo aktivní politiky) a rehabilitací nebo reintegrací (podpoření života v přirozeném prostředí). (Tomeš, 2010:31)

Tomeš (2010:40n.) dále uvádí, že solidarita je základem současné sociální politiky evropských zemí. Společenská solidarita posiluje sociální soudržnost a jejím nejčastějším projevem je vzájemná lidská pomoc a podpora, ale může plnit i instrumentální roli v sociální politice.

1.6.3 Subsidiarita

Princip subsidiarity je chápán jako osobní odpovědnost spojená se solidaritou. Společnost musí chránit a rozvíjet schopnosti a vlastnosti jednotlivce, aby byl schopen si své vlastní potřeby zabezpečit sám. Každý jedinec však nežije v izolaci, je součástí určitého společenství, ve kterém panuje vzájemná odpovědnost jejích členů a s tím spojená určitá vzájemná solidarita. Dle tohoto principu je povinností státu vytvořit takové podmínky, aby byl každý schopen pomoci sám sobě. Pokud toho není schopen, měla by mu pomoci rodina, následně jiná společenství, jejichž je členem a až jsou vyčerpány všechny možnosti pomoci, pomáhá stát. Předpokladem naplňování tohoto principu je výchova obyvatelstva ke schopnosti přijímat vlastní zodpovědnost a zodpovědně sociálně jednat. (Krebs, 2007:34n.)

Dle Gregorové (2005:18) je předpokladem naplňování principu subsidiarity výchova obyvatelstva k vlastní odpovědnosti a ponechání prostoru pro samostatné odpovědné sociální chování. Současně je důležité posílit princip subsidiarity jako protiváhu paternalistického přístupu státu k občanům.

1.6.4 Participace

Princip participace spočívá v možnosti člověka podílet se na okolnostech, které ovlivňují jeho život. Člověk přestává být objektem sociální politiky, tedy pasivním příjemcem a stává se z něho aktivní subjekt, což je ale podmíněno určitou mírou vzdělání, informovanosti a odpovědnosti. (Krebs, 2007:35n.)

Naplňování principu participace je dlouhodobý proces, který spočívá v přechodu od člověka jako objektu sociální politiky k jeho postavení jako subjektu ovlivňujícího sociální politiku. (Gregorová, 2005:18n.)

2 Sociální pomoc

„Sociální pomoc je určena k zabezpečení základních životních potřeb osob v situaci absolutního nedostatku hmotných prostředků a v těch sociálních situacích, kdy osoby nejsou schopny samy ani s pomocí vlastní rodiny zabezpečovat svoje základní životní potřeby.“ (Krebs et al., 2007:267)

Důležitým nástrojem sociální pomoci jsou dávky sociální péče řešící obtížné životní situace spojené s hmotnou nebo sociální nouzí, sociální situace spojené s chudobou a sociální události spojené s nepříznivým zdravotním stavem v důsledku věku nebo zdravotního postižení. (Macková, 2014:63)

Dle Mackové (2014:24n.) je smyslem sociálních dávek redistribuce finančních nebo věcných prostředků ve prospěch osoby společensky uznané potřebnou. Rozlišujeme dávky povinné, které jsou hrazeny ze systému sociálního pojištění jako dávky sociálního zabezpečení a je u nich uplatňován výkonový princip, a dávky dobrovolné hrazené z veřejných financí, které jsou dávkami sociálního zaopatření (státní sociální podpora, sociální pomoc). Dále dávky můžeme rozdělit na věcné a peněžité dle účelu poskytnutí a rizika možnosti zneužití, dle frekvence poskytování dávky dělíme na jednorázové a opakující se.

Pokud nemá jedinec případně rodina k dispozici jiné zdroje k překonání obtížné situace, dochází k uplatnění systému sociální pomoci ve formě věcné nebo peněžité sociální dávky či služby. Celková sociální situace občana je posuzována individuálně, podmínkou poskytnutí dávky je sociální potřebnost. Sociální pomoc je hrazena z rozpočtu státu, obcí a z prostředků nestátních subjektů. (Večeřa, 1996:88)

Večerník (2006:77) uvádí, že záměrem při provádění změn v oblasti sociální a pracovní bylo zlepšit postavení nízkopříjmového obyvatelstva a ohrožených skupin a zvýšit motivaci k práci. Aplikace sociálních zákonů měla propojit oblast sociální ochrany se zaměstnaností tak, aby se vyplátilo pracovat a byl tím redukován počet lidí pobírajících dávky.

2.1 Vývoj dávkového systému

Po roce 1989 docházelo k vývoji koncepce sociální politiky, byly vymezeny a formulovány základní cíle sociální reformy, byl vytvořen systém sociální ochrany s omezením paternalistického přístupu státu a s důrazem na odpovědnost samotného občana za vlastní život a postupně byly koncipovány jednotlivé systémy dávek. Sociální pomoc státu měla být adresnější a zaměřená na skutečně potřebné. Návrh zákona o sociální pomoci byl připraven již v roce 1995, měl nahradit zákon o sociální potřebnosti a jeho stěžejní myšlenkou byla změna sociální péče poskytované státem na garantovanou pomoc k překonání obtížné sociální situace. Tento návrh zákona definoval hmotnou a sociální nouzi, jeho součástí byla i sociálně právní ochrana a sociální prevence, v upravené podobě vešel v platnost v České republice až v roce 2007 jako zákon o pomoci v hmotné nouzi, v tomto roce vstoupil v platnost také zákon o sociálních službách. (VÚPSV, 2019:212n.)

Do současné doby zaznamenal dávkový systém různé změny věcné i strukturální, počet dávek byl redukován, některé dávky byly v rámci systému rozšířeny. Sociální dávky jsou zpravidla nuceně korigovány dle aktuálních problémů, ale bez ohledu na jejich základní cíl. Současný nepojistný dávkový systém byl vytvořen v jiných sociálněekonomických podmínkách a je nezbytné zformulovat koncepčně nové uspořádání a rozdělení těchto dávek se zaměřením na rodiny, bydlení a řešení chudoby. (VÚPSV, 2019:218)

Systém pomoci v hmotné nouzi byl za dobu své funkčnosti nejméně dvakrát ročně novelizován, úpravy se týkají jen omezeného okruhu problémů s cílem řešit aktuálně nastalá zjištění a zneužívání těchto dávek, řešením je detekce klíčových problémů a návaznosti na jiné dávkové systémy a nové vytvoření principů pro poskytování těchto dávek. Úroveň životního minima, které je zásadní pro stanovení výše příspěvku na živobytí, je nízká. Chybné nastavení příspěvku na péči od jeho vzniku má za následek neúčelné využívání tohoto příspěvku a podfinancování sociálních služeb. Došlo ke změně životních situací a sociálních potřeb lidí a současná koncepce sociálních dávek přestává odpovídat potřebám cílových skupin. (VÚPSV, 2019:220n.)

2.2 Dávky pomoci v hmotné nouzi

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi upravuje systém pomoci v hmotné nouzi, který pomáhá osobám s nedostatečnými příjmy, motivuje je k aktivnímu zajištění prostředků k uspokojení vlastních potřeb, je opatřením České republiky proti sociálnímu vyloučení a vychází z principu, že každá pracující osoba se musí mít lépe než osoba nepracující a práci se vyhýbající. Zákon vymezuje situace spojené s nedostatečně zabezpečenou základní obživou, bydlením a mimořádnými událostmi, pomáhá řešit nárazové životní situace, součástí pomoci je sociální práce s klienty. Dávky řešící pomoc v hmotné nouzi jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc, o těchto dávkách rozhodují a vyplácejí je příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR. (Úřad práce ČR)

Pro přiznání dávky musí být splněna podmínka věcná (prokázání vzniku sociální události), systémová (příslušnost k sociální soustavě jako občan ČR, zaměstnanec atd.) a formální (podání žádosti, procesní způsobilost). (Tomeš, 2010:341)

Objektem sociální politiky se osoba v hmotné nouzi stává nikoli z důvodu účasti v systému (nemusela platit příspěvky), ale z důvodu své potřebnosti, je bez příjmu a nemajetná. (Tomeš dle Matoušek, 2007:161)

Pro přehlednost a orientaci v těchto dávkách jsou v Příloze č. III Dávky hmotné nouze specifikovány některé základní pojmy a uvedeny aktuální částky životního minima.

„Jednou ze základních dávek garantovaných sociálním státem je základní příjem poskytovaný jedincům a rodinám na úrovni životního minima jako nároková dávka.“ (Večeřa, 1996:90)

Večeřa (1996:90n.) v souvislosti s principem univerzality uvádí nárok jedince od narození na příjem, který odpovídá jeho základním potřebám bez nutnosti testování jeho práce a prostředků. Základem záchranné sociální sítě je životní minimum, odstupňované na úroveň existenčního minima (tj. zajištění potřeb občana tak, aby nebyl ohrožen jeho život a zdraví, „v podstatě absolutní hranice chudoby“) a sociálního minima (tj. „*uspokojení všech životních potřeb na minimální společensky přijatelné úrovni a s minimálními náklady*“).

Sociálním důsledkem nedostupnosti zdrojů, služeb, bydlení a lidsky důstojného životního prostředí je chudoba. Chudoba zapříčiňuje sociální napětí ve společnosti a tím ohrožuje její politickou a ekonomickou stabilitu. Pokud je způsobena nedostupností zdrojů, má být

řešena jejich zpřístupněním, za hlavní nástroj sociálního včleňování se v Evropské unii považuje politika zaměstnanosti. (Tomeš, 2010:258n.)

Chudoba je stav, při kterém nejsou osoby schopny uspokojovat své základní životní potřeby ve společensky uznané minimální či nezbytné míře, a při kterém nejsou osoby schopny zajistit vlastními silami svoji existenci. Je vymežována jako hmotná nouze, ale je spojena s dalšími deprivacemi, především sociálními a bytovými. Je širším problémem, který se nedotýká jen nižšího životního standardu, ale ovlivňuje i proces socializace člověka, jeho chování a společenské zařazení. Způsobem řešení chudoby je stanovování minimálních příjmových veličin, mezi něž patří minimální mzda, minimální starobní důchod a životní minimum. (Wildmannová, 2005:54n.)

Nedostatečný příjem osoby či společně posuzovaných osob je řešen pomocí příspěvku na živobytí, který je základní opakující se dávkou pomoci v hmotné nouzi. Společně posuzované osoby stanovuje zákon o životním a existenčním minimu, při individuálním posouzení situace je možné vyloučení některé osoby z okruhu společně posuzovaných. Pokud příjem osoby či rodiny nedosahuje po odečtení přiměřených nákladů na bydlení částky živobytí, má osoba či rodina nárok na tento příspěvek. O příspěvek osoba žádá na kontaktním pracovišti příslušné Krajské pobočky Úřadu práce ČR. (MPSV, 2015:83) Opakující se dávkou pomoci v hmotné nouzi, která je možností pomoci uhradit odůvodněné náklady na bydlení osoby, je doplatek na bydlení. Pokud je příjem osoby či společně posuzovaných osob po odečtení odůvodněných nákladů na bydlení nižší než částka jejich živobytí, má tato osoba či rodina nárok na tuto dávku, pokud je vlastníkem bytu nebo ho užívá na základě smlouvy, rozhodnutí nebo jiného právního titulu. Podmínkou nároku je přiznání příspěvku na živobytí, ale jsou i zákonem stanovené výjimky. O příspěvek žádá osoba na kontaktním pracovišti příslušné Krajské pobočky Úřadu práce ČR. (MPSV, 2015:19n.)

Jednorázovou dávkou pomoci v hmotné nouzi, která se poskytuje osobám, které se ocitnou v situaci, kterou je nutné bezodkladně řešit, je mimořádná okamžitá pomoc. Jedná se o situace, kdy osobě hrozí vážná újma na zdraví, je postižena vážnou mimořádnou událostí (živelná pohroma, požár), má nedostatek prostředků na úhradu jednorázového výdaje, má nedostatek prostředků k nákupu nebo opravě předmětů dlouhodobé spotřeby, má nedostatek prostředků k uhrazení odůvodněných nákladů na vzdělávání nebo zájmovou činnost nezaopatřených dětí, je ohrožena sociálním

vyločením. Výše dávky u jednotlivých situací je stanovena v zákoně o pomoci v hmotné nouzi. O dávku žadatel žádá na kontaktním pracovišti příslušné Krajské pobočky Úřadu práce ČR. (MPSV, 2015:36n.)

2.2.1 Uplatňování principů sociální politiky v dávkách pomoci v hmotné nouzi

Princip sociální spravedlnosti:

V této práci již byly zmíněny tři zásady sociální spravedlnosti dle Josefa Macka (in Wildmannová, 2005) a to jsou: každému stejně, každému podle jeho potřeb a každému podle jeho zásluh.

Zásada rovnosti, tj. každému stejně, je u dávek hmotné nouze uplatněna. Tyto dávky nejsou vypláceny plošně a každému, je zkoumána potřeba dotčené osoby, její příjmy a snaha o zvýšení příjmu vlastním přičiněním. Tyto podmínky jsou stejné pro všechny, shodné jsou pro všechny i částky existenčního a životního minima, ale vyplácené částky pomoci jsou rozdílné, protože je ovlivňuje rozdílná výše příjmu jednotlivých žadatelů, rozdílné odůvodněné náklady na bydlení, odlišné sociální a majetkové poměry.

Osoba pobírající dávky v hmotné nouzi je objektem sociální politiky z důvodu své potřeby, testuje se její majetek a příjmy, dávka není vyplácena plošně, ale na základě sociální potřeby. Míru potřeby řeší stanovené existenční a životní minimum u příspěvku na živobytí a u doplatku na bydlení to jsou odůvodněné přiměřené náklady na bydlení.

V souladu se zásadou potřeby je nemožné podat žádost o dávky zpětně.

U příspěvku na živobytí není testován aktuální měsíc, ve kterém nastala hmotná nouze, ale je testován příjem za poslední tři kalendářní měsíce při podání žádosti, v průběhu vyplácení dávky za předcházející měsíc. Jedinec by měl se svými prostředky hospodárně nakládat, snažit se vytvořit si určitou rezervu na překlenutí tíživé situace. A pokud i přesto hmotná nouze nastane, je řešením poskytnutí dávky mimořádné okamžité pomoci jako reakce na nastalou situaci. Dávka se použije k jejímu překlenutí, při hodnocení situace se použije institut správního uvážení.

U dávek pomoci v hmotné nouzi se nezkoumá míra příspěvu jednotlivce do sociálního systému a žadatel nemusí prokazovat svoji účast v tomto systému. Je nepodstatné, zda někdy v životě vůbec pracoval a odváděl ze svých příjmů státem určené částky

do sociálního a daňového systému. Určitou mírou naplnění zásady spravedlnosti dle výkonu a zásluh je prokázání snahy o navýšení příjmu, a to především vlastní prací, výkonem veřejné služby nebo výkonem dobrovolnické služby v rozsahu minimálně dvacet hodin.

Princip sociální solidarity:

Sociální solidarita je založena u těchto dávek na výši příspěvků ekonomicky aktivních jednotlivců do sociálního systému a přerozdělování těchto prostředků ze státního rozpočtu opět směrem k jednotlivcům, ale tentokrát sociálně potřebným. Je zde patrná celospolečenská solidarita mezi občany s vyššími příjmy a občany, jejichž příjmy jsou pod hranicí životního minima. Solidarita v rámci rodiny je primární a v těchto dávkách je naplněna v institutu společně posuzovaných osob, je založena na principu vyživovací povinnosti.

Princip subsidiarity:

Základem principu subsidiarity je určitá míra vlastní odpovědnosti za sebe a své sociální jednání, snaha o pracovní výkon a s tím související odvod do sociálního systému a nabytí nezávislosti na sociálních dávkách a příspěvcích. Důležitá je zde podpora společnosti k získání a udržení těchto kompetencí.

Princip participace:

Tento princip je zastoupen v dávkách hmotné nouze pouze minimálně. Příjemci dávek nejsou společností dostatečně aktivováni, snaha o participaci se projevuje v rámci komunity, které jsou členem.

2.2.2 Rozporné situace

Hmotná nouze je tíživá sociální událost, která by měla přetrvávat jen co nejkratší dobu a dávky by měly být poskytovány jen na určité přechodné období. Člověk pobírající dávky pomoci v hmotné nouzi, pokud mu nebrání žádné vážné prokazatelné důvody, by měl být aktivní a na základě vlastního přičinění prokazovat snahu o překonání tohoto statusu. V této situaci, pokud se souběžně jedná o uchazeče o zaměstnání vedeného v této

evidenci, je nastavena spolupráce příslušných oddělení úřadu práce a společně s klientem vyvíjena snaha o jeho zpětné začlenění a setrvání na trhu práce, a tím vyčlenění ze systému hmotné nouze.

Prioritou státu a celé společnosti by měla být podpora schopnosti obyvatel k vlastní zodpovědnosti a sociálnímu jednání. Měl by být podporován především aktivní přístup jedince a jeho chuť být zaměstnán, nestačí pouze být fiktivně aktivní a současně dlouhodobě využívat systém pomoci v hmotné nouzi. Ve skutečnosti mnohdy na snahu jedince o navýšení příjmu vlastní prací nereaguje současný pracovní trh. Je nedostatek vhodných pracovních míst pro nízkokvalifikované uchazeče o zaměstnání, není možné další vzdělávání a získávání nových znalostí a dovedností akceptovatelných pracovním trhem, a tím dochází ke kumulaci handicapů.

Veřejná služba jako institut možného prokázání snahy o navýšení příjmu vlastním přičiněním je funkční jen ve velmi omezené míře. Většinou není zájem ani ze strany obcí, kterým z této aktivity plynou další povinnosti, ale ani zájem příjemců sociálních dávek není velký, snaží se využít jiné průkazné formy aktivit vlastního přičinění.

Problémem je i generační rodinné zacyklení v systému hmotné nouze, příjemci těchto dávek jsou rodiče a poté i jejich děti, rodina není sama schopna se vymanit ze systému hmotné nouze, tento problém se předává z generace na generaci.

Příjemci dávek v hmotné nouzi bývají často zadlužení a mají vedené exekuce. S tím je spojené obtížné řešení jejich zaměstnatelnosti, práci se většinou snaží vyhybat, nevyplatí se jim pracovat nebo pracují nelegálně, výhodnější je pro ně setrvání v systému hmotné nouze.

Problémem je i vnímání celospolečenské solidarity. Ze strany příspěvateľů do systému může být vnímána jako zásah do jejich práv, protože řádně a odpovědně pracují a část jejich příjmu je odvedena do rozpočtu a oni nemají možnost svobodně rozhodnout o jejím využití. Na straně příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi může působit demotivačně, vést ke ztrátě odpovědnosti a podpoře zneužívání dávkového systému, je zde patrná nízká úroveň odpovědnosti za vlastní život, velmi malá snaha o změnu.

Pokud společnost neposkytuje jedincům podnětné, motivující prostředí, tj. prostředí, ve kterém najdou především odpovídající pracovní uplatnění, vhodné bydlení a podporu rodiny, nemohou plnohodnotně plnit své povinnosti a podílet se na odvodech do státního systému. Pokud naopak není snaha ze strany jedinců, měl by stát poskytovat jen zcela

minimální sociální podporu a nastavit účinný způsob motivace lidí tak, aby nezůstávali neomezeně v systému hmotné nouze.

2.3 Příspěvek na péči

Osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby se poskytuje příspěvek na péči, z kterého je tato pomoc hrazena a mohou ji zajišťovat osoby blízké, asistenti sociální péče, registrovaný poskytovatel sociálních služeb nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu. Žádost o tento příspěvek podává na kontaktním pracovišti příslušné Krajské pobočky Úřadu práce ČR osoba starší jednoho roku, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnání základních životních potřeb dle stanoveného stupně závislosti. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách rozlišuje čtyři stupně závislosti, které jsou stanoveny podle počtu základních životních potřeb, které není osoba schopna zvládat bez cizí pomoci, a to I. stupeň lehké závislosti, II. stupeň středně těžké závislosti, III. stupeň těžké závislosti a IV. stupeň úplné závislosti. Mezi hodnocené základní životní potřeby patří mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity a péče o domácnost, jejichž bližší vymezení a způsob jejich hodnocení stanoví Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách. (MPSV, 2015:78n.)

U osob do 18 let věku se při posouzení stupně závislosti hodnotí potřeba výkonu mimořádné péče v porovnání s péčí o zdravou fyzickou osobu téhož věku. U osob starších 18 let věku se hodnotí, zda pomoc, dohled nebo péče jiné fyzické osoby je vyžadována každodenně. Posuzování stupně závislosti podle počtu zvládaných životních potřeb je rozdílné, u osob starších 18 let se hodnotí všech deset potřeb, u osob mladších 18 let není logicky posuzována schopnost péče o domácnost. (Zákon č. 108/2006 Sb.)

Aktuální výše jednotlivých částek příspěvku na péči je uvedena v Příloze č. IV Příspěvek na péči.

Sociální pracovník krajské pobočky Úřadu práce provádí sociální šetření, ze kterého vyhotovuje písemný záznam. Při tomto šetření se zjišťuje schopnost samostatného života osoby v jejím přirozeném sociálním prostředí. Záznam o sociálním šetření je spolu se záznamem o zdravotním stavu a výsledky z lékařských vyšetření podkladem

pro vydání posudku o stupni závislosti osoby na péči jiné fyzické osoby, který vydává příslušná okresní správa sociálního zabezpečení. (Zákon č. 108/2006 Sb.)

Účelné pro financování dlouhodobé péče je vycházet z typologie celého systému sociálního zabezpečení příslušné země, který je charakterizován určitými znaky základních sociálních modelů dle Esping Andersena. Ideálně by měl systém sociálního zabezpečení být veřejnou volbou a vycházet z jednoho tohoto modelu s tím, že rozdíl mezi nimi je především v důrazu na univerzalitu, respektive selektivitu, dobrovolnost či povinnost sociálního zabezpečení. (VUPSV, 2019:57)

2.3.1 Uplatňování principů sociální politiky v oblasti příspěvku na péči

Princip sociální spravedlnosti:

Rozhodujícím kritériem pro poskytování příspěvku na péči je zdravotní stav žadatele, nejsou zkoumány jeho příjmy ani jeho majetkové poměry. Nejedná se o plošně vyplácenou dávku, dávka je určena pouze osobám závislým na pomoci jiné osoby z důvodu neschopnosti péče o vlastní osobu z důvodu věku nebo zdravotního stavu. Podmínky pro poskytování dávky jsou stejné pro všechny, a tím je uplatněna zásada rovnosti.

U osob zařazených ve stejném stupni závislosti je poskytován příspěvek ve shodné výši, rozdíl nastává z důvodu věku (odlišné částky u osob do 18 let věku a osob starších 18 let). Pobíráním příspěvku na péči se osoba stává objektem sociální politiky z důvodu své potřeby, tj. její zdravotní stav je dlouhodobě nepříznivý a potřebuje při péči o svou osobu pomoc jiné osoby. Obdobně jako u dávek pomoci v hmotné nouzi se nezkoumá míra účasti osoby v sociálním systému. I přesto, že příjemce dávky nepracoval a ani nepřispíval do sociálního systému, je mu tento druh sociálního zaopatření, který slouží k úhradě výdajů na péči, při splnění zákonem stanovených podmínek, poskytován. Tím je naplněna zásada potřeby, ale k uplatnění zásady zásluhovosti u této dávky nedochází.

Princip sociální solidarity:

Sociální solidarita je u této dávky určitou formou celospolečenské solidarity, příspěvek na péči je hrazen ze státního rozpočtu.

Dochází zde k solidaritě zdravých lidí s lidmi s dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem.

Solidarita v rámci rodiny je zásadní, péče v rodině je poskytována osobou blízkou. Pokud je člen rodiny uznán závislým na péči jiné osoby, je tato forma rodinné solidarity považována za službu, která je finančně hrazena.

Princip subsidiarity:

Základem principu subsidiarity je určitá míra vlastní odpovědnosti za sebe a své sociální jednání. Každý člověk by měl v rámci možností chránit své zdraví a pečovat o sebe. Pokud není schopen sám sebe zaopatřit z důvodu věku nebo zdravotního stavu a péči nezvládá ani rodina, většinou se sám nebo pečující osoba blízká obrací s žádostí o pomoc a radu na sociálního pracovníka obce, sociálního pracovníka úřadu práce nebo zdravotně sociálního pracovníka, společně řeší formu péče a její financování.

Princip participace:

Tento princip je u příspěvku na péči zastoupen v rámci komunity, které je jeho příjemce členem, jsou to různé organizace pro zdravotně postižené osoby a osoby nemocné, které těmto osobám pomáhají, poskytují rady a informace. Významnou organizací, zastupující a obhajující zájmy osob zdravotně postižených, je Národní rada osob se zdravotním postižením ČR.

2.3.2 Rozporné situace

Příspěvek je poskytován bez ohledu na možnosti bezplatného poskytnutí pomoci blízkou osobou či rodinou. Péče o blízkou osobu v rámci rodiny by měla být vykonávána v rámci etického přístupu bez nároku na finanční příspěvek. K financování péče blízké osoby by mělo docházet až při větším omezení výkonu pracovní činnosti nebo ztrátě zaměstnání pečující osoby z důvodu vykonávané péče. Tím by docházelo využíváním sociálních služeb k podpoře registrovaných poskytovatelů těchto služeb a k zamezení zneužívání příspěvku rodinou k vylepšení rodinného rozpočtu.

Provádění sociálního šetření ze strany sociálních pracovníků je značně psychicky náročné, je podmíněno jejich vysokou úrovní odbornosti a psychickou odolností, důraz

je kladen na značnou schopnost porozumění, trpělivosti a vysokou úroveň profesní etiky. Nezbytná je objektivnost sociálního pracovníka při posuzování sociální situace osoby v jejím přirozeném prostředí, neobjektivnost může vést k nadhodnocení či podhodnocení schopností žadatele. Sociální šetření vychází zejména z pozorování a rozhovoru sociálního pracovníka s žadatelem nebo pečující osobou. V souvislosti s opatřeními k zamezení šíření viru COVID-19 byla po určitou dobu omezena provádění sociálních šetření a osobní návštěva v přirozeném prostředí žadatele, protože tyto lidé byli epidemií nejvíce ohroženou skupinou obyvatel. Úřad práce prováděl v této době sociální šetření formou písemných dotazníků zasílaných žadatelům nebo jejich zástupcům, nebo formou telefonické rozhovoru s žadatelem, případně kombinací obou forem. Dotazník zahrnoval hodnocené úkony základních životních potřeb s možností volby, zda daný úkon osoba zvládá či nezvládá i s možností odůvodnění. Při telefonickém rozhovoru byly pokládány dotazy a prováděn záznam do formuláře sociálního šetření. Sociální šetření nebyla prováděna standardní formou, problém nastával v neúplnosti, nesrozumitelnosti uváděných údajů, bylo nutné došetření některých skutečností a byla zde i pochybnost, zda výpověď žadatele byla objektivní a byla skutečně nestranně zhodnocena jeho aktuální situace, mohlo docházet jak k nadhodnocení i k podhodnocení situace. Sociální šetření prováděné jakoukoliv formou bylo stále jedním z podkladů pro vydání posudku, posudkový lékař na základě něho hodnotil stav věci a po vzájemné dohodě se sociálním pracovníkem poté docházelo k doplnění vyžádaných skutečností.

Kompetencí krajské pobočky Úřadu práce je provádění kontroly využívání příspěvku na péči. Kontrolou se zjišťuje, zda je příspěvek v souladu se zákonem využíván k zajištění pomoci a péče. Kontrolní činností dochází k odhalení nedostatků při poskytování péče ze strany osoby blízké nebo poskytovatele sociálních služeb a jsou vyvozována nápravná opatření. Účinnost prováděných kontrol je sporná. Ze strany sociálních pracovníků dochází pouze k zhodnocení zajišťované péče, je poskytováno sociální poradenství, ale již není řešena celková sociální situace žadatele, pečující osoby, případně rodiny. Je nutné podpořit spolupráci se samosprávou, státní správou a neziskovými organizacemi.

Shrnutí teoretické části

V teoretické části byly vymezeny informace k pochopení tématu a jednotlivých pojmů týkajících se sociální politiky, především byly podrobně zpracovány její principy, které jsou předmětem zkoumání v praktické části práce.

Výrazná část textu byla věnována sociální pomoci a specifikaci dávek pomoci v hmotné nouzi a příspěvku na péči, u nichž byly dále teoreticky popsány způsoby uplatnění výše uvedených principů.

Nakonec byly popsány rozpory nastávající v praxi, z nichž je patrné, že u obou druhů dávek nastávají situace, kdy dochází k nenaplňování principů z důvodu různé efektivity nastavených metodik a odlišného pohledu jednotlivých pracovníků na tyto dávky a jejich příjemce.

V návaznosti na zpracování teoretické části byl vytvořen hlavní cíl praktické části této práce, který byl rozpracován do dílčích cílů a ty byly operacionalizovány do tazatelských otázek.

Praktická část

Teoretická část práce byla za pomoci studia odborné literatury zaměřena na oblast sociální politiky, její definici, identifikaci vybraných sociálních dávek a vysvětlení pojmů, které souvisí s výzkumným šetřením. Praktická část práce se zabývá samotným výzkumem, objasněním použité metodologie výzkumného šetření a interpretací zjištěných výsledků šetření.

Metodickým podkladem pro její vypracování se staly publikace *Základy sociologického výzkumu* (Surynek, Komárková, Kašparová, 2001), *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci* (Žižlavský, 2003) a *Hypotéza* (Hubík, 2006).

3 Metodologie výzkumného šetření

Třetí kapitola je věnována metodologii praktické části práce. V podkapitolách je popsána výzkumná strategie, cíl výzkumu, konkrétní technika výzkumu, její výhody a nevýhody, je zde charakterizován výzkumný vzorek, a nakonec jsou interpretovány výsledky výzkumu a z toho plynoucí závěr.

Dle Žižlavského (2003:62n.) je v kvantitativním výzkumu důležité vymezit výzkumný rámec, ke zkoumanému tématu je vybráno odpovídající teoretické zdůvodnění, jsou stanoveny výzkumné otázky a hypotézy o sociálních jevech, sociální jevy jsou operacionalizovány do měřitelných hodnot.

Dle Hubíka (2006:21n.) se postupuje při tvorbě hypotézy pomocí indukce a dedukce, vychází se z empirických poznatků, potvrzených hypotéz nebo z teorie v kombinaci s empirickými poznatky. Formou hypotézy je obecný výrok, který má výhodu jednoduchosti, verifikovatelnosti, falzifikovatelnosti a srozumitelnosti. Obsahem by měla být souvislost mezi dvěma i více jevy. Hypotéza je v kvantitativním výzkumu potvrzována měřením.

3.1 Strategie výzkumu

Výzkumné šetření je provedeno pomocí dvou výzkumných technik, a to dotazníkovým šetřením a studiem archivních záznamů. Dotazníky byly rozeslány sociálním pracovníkům oddělení hmotné nouze a dávek pro zdravotně postižené a příspěvku na péči Úřadu práce České republiky. Studium archivních záznamů bylo prováděno pomocí sekundární analýzy veřejně dostupných statistických záznamů Ministerstva práce a sociálních věcí ve zveřejněných statistických ročenkách.

Surynek (2001:79) uvádí, že dotazování je nejběžnější a nejčastěji používaná metoda založená na výpovědích respondentů. Dále uvádí (2001:115), že výhodou písemného dotazování je jeho finanční nenáročnost a výhoda na straně respondenta, který není ovlivněn osobou tazatele a okamžitým časem vyplnění dotazníku. Nevýhodou bývá nízká návratnost, omezená spontánnost respondenta při odpovědi a rušivé vlivy ovlivňující jeho podmínky při vyplňování dotazníku.

3.2 Cíl výzkumu a stanovení výzkumného předpokladu

Hlavním cílem práce je zjistit pomocí sekundární analýzy statistických dat a dále formou dotazníkového šetření mezi pracovníky úřadu práce, do jaké míry jsou uplatňovány principy sociální politiky, zejména sociální spravedlnost, dále solidarita a subsidiarita, v dávkách pomoci v hmotné nouzi a příspěvku na péči. Vzhledem k odlišnosti obou zkoumaných agend jsou vedena dvě výzkumná šetření, jedno v oblasti hmotné nouze a druhé v oblasti příspěvku na péči.

V návaznosti na hlavní cíl výzkumu byly stanoveny jeho dílčí cíle, které byly transformovány do tazatelských otázek – podrobný přehled je níže v Tabulce 1 Transformační tabulka – hmotná nouze a v Tabulce 2 Transformační tabulka – příspěvek na péči.

Formulace dílčích cílů a tazatelských otázek vychází z rozporů v naplňování principů sociální politiky ve zkoumaných dávkách, které byly popsány v teoretické části.

Tabulka 1 Transformační tabulka – hmotná nouze

Dílčí cíl výzkumu 1	Otázky, na které hledá dílčí cíl odpovědi	Jak budou odpovědi zjišťovány?	Kdo bude nositelem informací?	Otázky / indikátory
Zjistit míru uplatnění spravedlnosti v sociálním systému.	Jsou dávky hmotné nouze spravedlivé vzhledem k celé společnosti?	Dotazníkem.	Sociální pracovníci Úřadu práce ČR.	<p>Je dostatečně prověřována potřebnost žadatele a jeho snaha o uplatnění majetku, pohledávek a nároků?</p> <p>Je prověřování založeno pouze na prohlášení osoby v žádosti?</p> <p>Jsou informace uváděné v žádosti ověřovány ve státních registrech?</p> <p>Je dostatečně sankcionována nízká motivace klienta k navýšení příjmu vlastním přičiněním?</p> <p>Je v maximální míře žadateli využívána veřejná služba jako způsob zvýšení příjmu?</p> <p>Může být posuzování nároku na dávku ovlivněno subjektivním postojem pracovníka (nad/podhodnocení nároku)?</p>

	Jsou dávky hmotné nouze spravedlivé při srovnání situací jednotlivých žadatelů?	Dotazníkem.	Sociální pracovníci Úřadu práce ČR.	Je každému žadateli zcela objektivně stanovena částka živobytí? Je prováděno u všech žádostí o dávky hmotné nouze sociální šetření nebo šetření v místě? Převažují na Vašem pracovišti žadatelé pobírající dávky hmotné nouze jen krátce (jen na přechodnou dobu)? Má vliv na délku setrvání v hmotné nouzi rodinné zázemí, tj. vzor rodičů pobírajících tyto dávky? Má vliv na délku setrvání v hmotné nouzi zadluženost žadatele (exekuce)?
	Existují a jsou využívány nástroje relevantně prokazující společně posuzované osoby?	Dotazníkem.	Sociální pracovníci Úřadu práce ČR.	Existují nástroje relevantně prokazující společně posuzované osoby? Uveďte konkrétně jaké. Jsou tyto nástroje při posuzování okruhu SPO využívány?

Dílčí cíl výzkumu 2	Otázky, na které hledá dílčí cíl odpovědi	Jak budou odpovědi zjišťovány?	Kdo bude nositelem informací?	Otázky / indikátory
Zjistit míru uplatnění solidarity v sociálním systému.	Jaké jsou příjmy státu v rámci solidarity ekonomicky aktivních jednotlivců?	Sekundární analýza.	Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí.	Jaké jsou příjmy státu z daní a pojistného od roku 2012 do roku 2020?
	Jaké jsou výdaje státu na dávky hmotné nouze za posledních deset let?	Sekundární analýza.	Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí.	Jaké jsou výdaje státu na jednotlivé dávky hmotné nouze od roku 2012 do roku 2020?
Dílčí cíl výzkumu 3	Otázky, na které hledá dílčí cíl odpovědi	Jak budou odpovědi zjišťovány?	Kdo bude nositelem informací?	Otázky / indikátory
Zjistit míru uplatnění subsidiarity v sociálním systému.	Jaká je míra vlastní odpovědnosti příjemců dávek?	Dotazníkem.	Sociální pracovníci Úřadu práce ČR.	Jsou příjemci dávek aktivní při hledání zaměstnání, nebo při případné změně kvalifikace, která je může vrátit na trh práce? Uplatňují aktivně příjemci dávek své nároky, pohledávky a svůj majetek? Řeší příjemci dávek aktivně svoji bytovou

				a dluhovou situaci?
	Je podporována snaha příjemců dávek k nabytí nezávislosti na sociálních dávkách?	Dotazníkem.	Sociální pracovníci Úřadu práce ČR.	Existují efektivní sociální programy pomáhající k návratu na trh práce? Uveďte konkrétně. Existují efektivní nástroje aktivní politiky zaměstnanosti vracející příjemce dávek na pracovní trh? Uveďte konkrétně. Je poskytováno poradenství pro osoby v hmotné nouzi? Spolupracujete s organizacemi poskytujícími sociální služby vhodné pro příjemce dávek hmotné nouze? Pokud ano, uveďte konkrétně.

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 2 Transformační tabulka – příspěvek na péči

Dílčí cíl výzkumu 1	Otázky, na které hledá dílčí cíl odpovědi	Jak budou odpovědi zjišťovány?	Kdo bude nositelem informací?	Otázky / indikátory
Zjistit míru uplatnění spravedlnosti v sociálním systému.	Je dávka příspěvek na péči spravedlivá vzhledem k celé společnosti?	Dotazníkem.	Sociální pracovníci Úřadu práce ČR.	<p>Je dostatečně prověřována potřeba žadatele?</p> <p>Jsou prováděné kontroly využívání příspěvku k zajištění pomoci a péče účinné?</p> <p>Jsou nápravná opatření dostačující?</p> <p>Je řešena celková sociální situace osoby ve spolupráci s kompetentními sociálními pracovníky (obce, OSPOD)?</p> <p>Převažuje péče osob blízkých nad péčí asistentů sociálních služeb nebo poskytovatelů sociálních služeb?</p> <p>Jsou při péči blízké osoby využívány v kombinaci i sociální služby?</p>
	Je dávka příspěvek na péči spravedlivá při srovnání situací jednotlivých žadatelů?	Dotazníkem.	Sociální pracovníci Úřadu práce ČR.	<p>Je sociální šetření vždy objektivní?</p> <p>Je prováděno vždy v přirozeném sociálním prostředí žadatele?</p> <p>Může být posuzování nároku na dávku</p>

				ovlivněno subjektivním postojem pracovníka (nad/podhodnocení nároku)?
Dílčí cíl výzkumu 2	Otázky, na které hledá dílčí cíl odpovědi	Jak budou odpovědi zjišťovány?	Kdo bude nositelem informací?	Otázky / indikátory
Zjistit míru uplatnění solidarity v sociálním systému.	Jaké jsou příjmy státu v rámci solidarity ekonomicky aktivních jednotlivců?	Sekundární analýza.	Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí.	Jaké jsou příjmy státu z daní a pojistného od roku 2012 do roku 2020?
	Jaké jsou výdaje státu na dávku příspěvek na péči za posledních deset let?	Sekundární analýza.	Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí.	Jaké jsou výdaje státu na dávku příspěvek na péči od roku 2012 do roku 2020?
Dílčí cíl výzkumu 3	Otázky, na které hledá dílčí cíl odpovědi	Jak budou odpovědi zjišťovány?	Kdo bude nositelem informací?	Otázky / indikátory
Zjistit míru uplatnění subsidiarity v sociálním systému.	Jaká je míra vlastní odpovědnosti žadatele o dávku?	Dotazníkem.	Sociální pracovníci Úřadu práce ČR.	Jsou žadatelé o dávku dostatečně informováni o možnostech řešení nastalé situace? Je funkční osvěta o sociálních službách a příspěvku na péči?
	Je podporována snaha příjemců dávek k účinnému	Dotazníkem.	Sociální pracovníci Úřadu práce ČR.	Je poskytováno poradenství pro žadatele a příjemce příspěvku na péči?

	řešení jejich sociální situace?			Je navázána spolupráce s organizacemi poskytujícími sociální služby vhodné pro příjemce této dávky? Pokud ano, uveďte konkrétně.
--	---------------------------------	--	--	--

Zdroj: vlastní zpracování

Dílčí cíl výzkumu 1: Zjistit míru uplatnění spravedlnosti v sociálním systému.

Pojem spravedlnost nebyl v dotazníku záměrně specifikován, cílem bylo zjistit, jak na vyplácené dávky a uplatnění principu spravedlnosti v praxi nahlíží přímo kompetentní sociální pracovníci. Otázky směřující k naplnění prvního dílčího cíle výzkumu byly voleny v návaznosti na teoretickou část, ve které byla zdůrazňována především zásada potřeby, některé dotazy jsou zaměřeny i na zásadu zásluhovosti a rovnosti jednotlivých žadatelů. V dávkách pomoci v hmotné nouzi ho pokrývají v dotazníku otázky č. 1 až č. 16, u dávky příspěvek na péči otázky č. 1 až č. 11.

Dílčí cíl výzkumu 2: Zjistit míru uplatnění solidarity v sociálním systému.

K naplnění druhého dílčího cíle byla realizována analýza dostupných statistických dat týkajících se příjmů do státního rozpočtu a výdajů na tyto dávky v určitém časovém horizontu.

Dílčí cíl výzkumu 3: Zjistit míru uplatnění subsidiarity v sociálním systému.

Otázky směřující k naplnění třetího dílčího cíle byly zaměřeny na míru vlastní odpovědnosti žadatele o dávku a míru podpory sociálního systému k řešení jeho situace. V dávkách pomoci v hmotné nouzi jsou to otázky č. 17 až č. 26, u dávky příspěvek na péči otázky č. 12 až č. 17.

Poslední část dotazníků je věnována identifikaci respondenta, je zjišťováno jeho pohlaví, věk a délka praxe na pracovní pozici sociálního pracovníka úřadu práce. V posledním bodu dotazníku je ponechán prostor pro slovní vyjádření respondenta v rámci výzkumu.

Po stanovení cíle výzkumného šetření a jeho dílčích cílů byly stanoveny výzkumné předpoklady, které zní:

Předpokládám, že principy sociální politiky jsou v dávce příspěvek na péči uplatňovány.

Předpokládám, že principy spravedlnosti a subsidiarity nejsou v dávkách pomoci v hmotné nouzi uplatňovány.

3.3 Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem tohoto šetření se stali zaměstnanci Úřadu práce České republiky.

Úřad práce České republiky je organizační složka státu a správní úřad s celostátní působností, který byl dnem 1. 4. 2011 zřízen zákonem č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky. Jeho řídicím orgánem a nadřízeným správním úřadem je Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Úřad práce ČR tvoří generální ředitelství, pobočka pro hlavní město Prahu, krajské pobočky a jim podřízená kontaktní pracoviště. (Úřad práce ČR)

V dotazníkovém šetření byli osloveni sociální pracovníci oddělení hmotné nouze a dávek pro zdravotně postižené a příspěvku na péči ze všech kontaktních pracovišť všech krajů České republiky. Výjimku tvořila pracoviště Úřadu práce hlavního města Prahy, kam dotazníky nebyly distribuovány z důvodu současné největší vytíženosti při poskytování dávek humanitární pomoci pro občany Ukrajiny.

Celkem bylo osloveno 1 379 sociálních pracovníků, z toho 582 pracovníků agendy hmotné nouze a 797 pracovníků agendy příspěvku na péči.

3.4 Sběr dat

Pro sběr dat byla použita kvantitativní metoda formou dotazníků, které byly respondentům zaslány elektronicky na emailové adresy zveřejněné na webových stránkách jednotlivých kontaktních pracovišť Úřadu práce České republiky. Dotazníky byly vytvořeny elektronicky na webových stránkách survio.com a jsou přiloženy v Příloze č. V Dotazník – hmotná nouze a v Příloze č. VI Dotazník – příspěvek na péči.

Doplňující formou výzkumu byla sekundární analýza, která byla provedena z dat veřejně dostupných statistických záznamů Ministerstva práce a sociálních věcí ve zveřejněných statistických ročenkách.

3.5 Rizika

Každá výzkumná metoda má svá rizika, která mohou ovlivnit výsledek výzkumu. Největším rizikem u kvantitativní metody prováděné formou dotazníkového šetření je návratnost dotazníků a tím ovlivněný počet respondentů. Návratnost závisí na náročnosti distribuovaného dotazníku z hlediska časové dotace a srozumitelnosti a dále na důvěře respondenta v zajištění anonymity. Dotazník vytvořený a rozeslaný elektronicky anonymitu zaručuje a je pravděpodobnost vyššího počtu respondentů a získání reálných odpovědí.

Dalším možným rizikem při tomto šetření prováděném u zaměstnanců organizace je její souhlas s uskutečněním výzkumu. Pokud by organizace nesouhlasila, výzkum by nemohl být vůbec uskutečněn. Souhlas organizace s provedením dotazníkového šetření byl získán.

Validita výzkumu by mohla být ovlivněna nezkušeností výzkumníka při sestavení a vyhodnocení dotazníku, neboť se jedná o zodpovědnou činnost vyžadující odpovídající teoretické znalosti i praktické zkušenosti. Výzkum tohoto rozsahu provádím poprvé, dostupnou literaturu jsem prostudovala, ale praktické zkušenosti nemám.

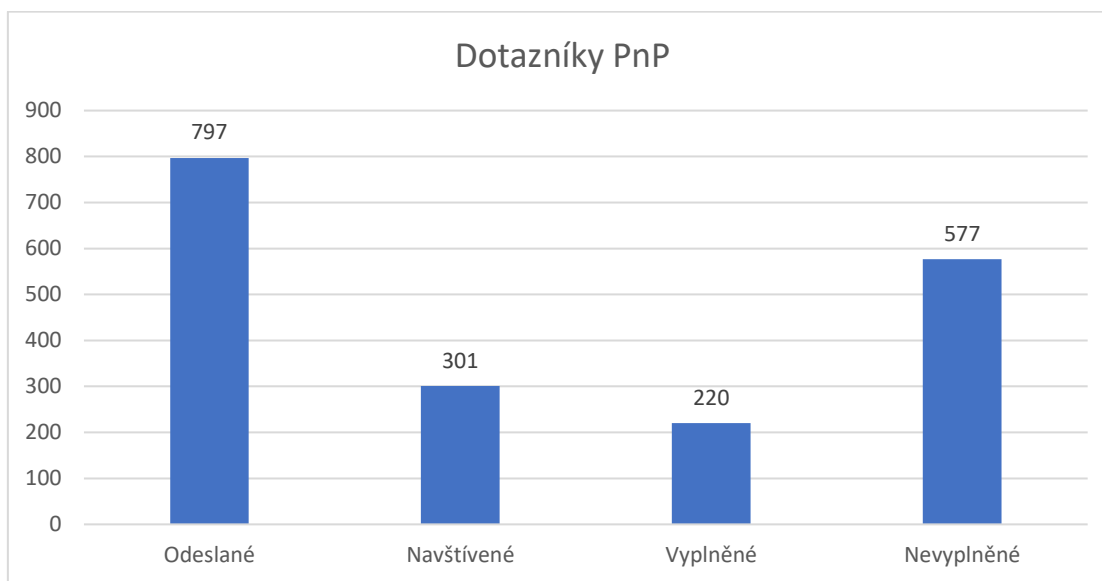
3.6 Organizace a průběh výzkumu

Vytvořením transformačních tabulek dílčích cílů výzkumu bylo zahájeno výzkumné šetření. Byly vytvořeny tazatelské otázky, které byly podkladem pro vytvoření elektronických dotazníků na webových stránkách survio.com. Znění dotazníků bylo před odesláním respondentům konzultováno s kolegyněmi z agendy dávek hmotné nouze a příspěvku na péči, dotazníky byly doplněny a upraveny tak, aby byly pro respondenty srozumitelné a jednoznačné.

Žádost o vyplnění dotazníku byla na konci května 2022 odeslána na emailové adresy sociálních pracovníků Úřadu práce České republiky, které jsou dostupné na webových

stránkách úřadu. Dotazník byl elektronicky zpřístupněn v období od 27. května 2022 do 4. června 2022. Celkem bylo osloveno 1 379 sociálních pracovníků, z toho 582 pracovníků agentury hmotné nouze a 797 pracovníků agentury příspěvku na péči.

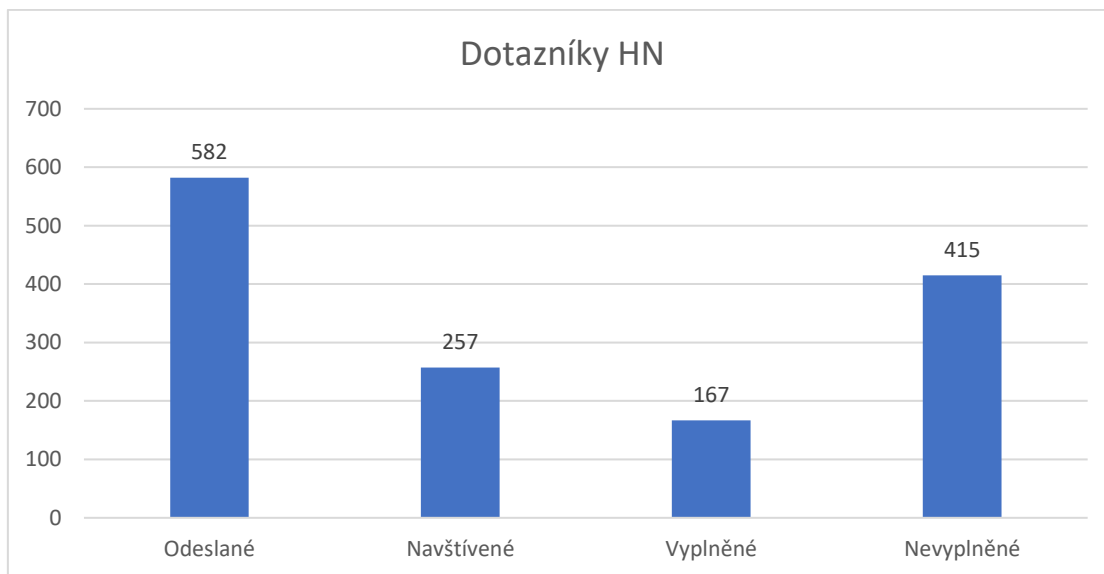
Dotazník agentury příspěvek na péči byl navštíven 301 respondenty a vyplnění bylo dokončeno celkem 220 z nich, což činí 73,10 % úspěšnosti vyplnění, avšak celková návratnost dotazníku je 27,60 %. Grafické zpracování je níže v Grafu 1.

Graf 1 Statistika dotazníků příspěvku na péči (PnP)

Zdroj: vlastní zpracování

Dotazník agentury hmotné nouze byl navštíven 257 respondenty a vyplněn byl 167 z nich, což činí 64,98 % úspěšnosti vyplnění, avšak celková návratnost dotazníku je 28,69 %. Grafické zpracování je níže v Grafu 2.

Graf 2 Statistika dotazníků hmotné nouze (HN)

Zdroj: vlastní zpracování

Sekundární analýza statistických dat byla realizována na přelomu května a června 2022 z volně přístupných dat Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

3.7 Interpretace výsledků

Z celkového počtu 1 379 odeslaných dotazníků bylo získáno 387 odpovědí ve dvou vedených dotazníkových šetřeních. K analýze je použito 220 odpovědí sociálních pracovníků příspěvku na péči a 167 odpovědí sociálních pracovníků hmotné nouze. První část dotazníku zjišťovala uplatňování zásad spravedlnosti v daných dávkách, druhá část dotazníku byla zaměřena na uplatnění principu subsidiarity v těchto dávkách a třetí část sloužila k identifikaci respondentů dle pohlaví, věku a délky praxe a zcela na konci byl ponechán prostor k vyjádření respondentů ke zkoumané oblasti, který byl u agendy příspěvku na péči využit 40 odpovídajícími, což je 18,18 %, u agendy hmotné nouze se písemně vyjádřilo 34 odpovídajících, což je 20,35 %.

Ze získaných dat byly vytvořeny tabulky a jednotlivé výsledky byly porovnány. V tabulkách byly vyjádřeny pouze četnosti, pokročilejší statistické metody nebyly použity.

3.7.1 Výsledky dotazníkového šetření agendy příspěvku na péči

Analýza uplatnění zásad spravedlnosti v dávce příspěvek na péči

První část dotazníku a otázky č. 1 až č. 11 byly směřovány k zjištění míry spravedlnosti v dávce příspěvek na péči. Pojem spravedlnost nebyl respondentům v dotazníku blíže specifikován, zcela jistě existuje mnoho interpretací tohoto výrazu, cílem ale byl jejich objektivní pohled a zhodnocení. Na základě teoretických východisek byl pojat jako míra naplnění zásad rovnosti, potřeby a zásluhovosti.

Na přímou otázku, zda je tato dávka spravedlivá vzhledem k celé společnosti odpovědělo více než 52 % respondentů ano, 39 % dotázaných ji vnímá jako nespravedlivou.

Tabulka 3 Otázka č. 1 Je dávka příspěvek na péči spravedlivá vzhledem k celé společnosti?

Spravedlnost dávky k celé společnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	19	8,60 %
Spíše ANO	97	44,10 %
Nevím/nedokážu posoudit	18	8,20 %
Spíše NE	66	30,00 %
Rozhodně NE	20	9,10 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Další otázky byly směřovány především na zásadu potřeby, která je dle téměř 72 % respondentů dostatečně prověřována.

Tabulka 4 Otázka č. 2 Je dostatečně prověřována potřeba žadatele?

Prověřování potřeby žadatele	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	27	12,30 %
Spíše ANO	130	59,10 %
Nevím/nedokážu posoudit	8	3,60 %
Spíše NE	44	20,00 %
Rozhodně NE	11	5,00 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Téměř shodně v negativní i pozitivní rovině tohoto šetření odpovídali respondenti na řešení celkové sociální situace žadatele.

Tabulka 5 Otázka č. 3 Je řešena celková sociální situace osoby ve spolupráci s kompetentními sociálními pracovníky?

Řešení sociální situace žadatele	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	20	9,10 %
Spíše ANO	80	36,40 %
Nevím/nedokážu posoudit	24	10,90 %
Spíše NE	81	36,80 %
Rozhodně NE	15	6,80 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Většina dotázaných (94 %) se shodla na tom, že při poskytování péče převažuje péče osob blízkých a více než polovina (55 %) potvrdila využívání sociálních služeb v kombinaci s péčí osoby blízké.

Tabulka 6 Otázka č. 4 Převažuje péče osob blízkých nad péčí asistentů sociálních služeb nebo poskytovatelů sociálních služeb?

Převažující péče osob blízkých	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	99	45,00 %
Spíše ANO	108	49,10 %
Nevím/nedokážu posoudit	9	4,10 %
Spíše NE	3	1,40 %
Rozhodně NE	1	0,50 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 7 Otázka č. 5 Jsou při péči blízké osoby využívány v kombinaci i sociální služby?

Využívání sociálních služeb	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	10	4,50 %
Spíše ANO	111	50,50 %
Nevím/nedokážu posoudit	2	0,90 %
Spíše NE	96	43,60 %
Rozhodně NE	1	0,50 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

V otázce účinnosti kontrol využívání příspěvku na péči se více než 43 % přiklání k tomu, že jsou neúčinné, ale více než 48 % je za účinné považuje.

Tabulka 8 Otázka č. 6 Jsou prováděné kontroly využívání příspěvku k zajištění pomoci a péče účinné?

Posouzení účinnosti kontrol PnP	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	28	12,70 %
Spíše ANO	78	35,50 %
Nevím/nedokážu posoudit	19	8,60 %
Spíše NE	72	32,70 %
Rozhodně NE	23	10,50 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Více než 51 % odpovídajících se shodlo v dostatečnosti zavedených nápravných opatřeních po provedené kontrole.

Tabulka 9 Otázka č. 7 Jsou nápravná opatření po provedené kontrole dostačující?

Dostatečnost nápravných opatření	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	26	11,80 %
Spíše ANO	89	40,50 %
Nevím/nedokážu posoudit	41	18,60 %
Spíše NE	51	23,20 %
Rozhodně NE	13	5,90 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Téměř 48 % odpovědí na otázku spravedlnosti příspěvku na péči při srovnání situací jednotlivých žadatelů bylo negativních.

Tabulka 10 Otázka č. 8 Je dávka příspěvek na péči spravedlivá při srovnání situací žadatelů?

Spravedlnost srovnání situací žadatelů	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	4	1,80 %
Spíše ANO	74	33,60 %
Nevím/nedokážu posoudit	37	16,80 %
Spíše NE	81	36,90 %
Rozhodně NE	24	10,90 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Objektivitu sociálních šetření, která jsou ve většině případů prováděna v přirozeném sociálním prostředí žadatelů (98 %), potvrdila výrazná část respondentů (78 %). Naopak

subjektivní postoj pracovníka při hodnocení nároku, který by vedl k nadhodnocení nebo podhodnocení nároku na dávku hodnotilo negativně více než 67 % dotázaných.

Tabulka 11 Otázka č. 9 Je sociální šetření vždy objektivní?

Objektivnost sociálního šetření	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	47	21,40 %
Spíše ANO	125	56,80 %
Nevím/nedokážu posoudit	20	9,10 %
Spíše NE	24	10,90 %
Rozhodně NE	4	1,80 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 12 Otázka č. 10 Je sociální šetření prováděno vždy v přirozeném sociálním prostředí žadatele?

Soc. šetření v přirozeném prostředí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	117	53,20 %
Spíše ANO	99	45,00 %
Nevím/nedokážu posoudit	0	0,00 %
Spíše NE	2	0,90 %
Rozhodně NE	2	0,90 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 13 Otázka č. 11 Může být posuzování nároku na dávku ovlivněno subjektivním postojem pracovníka (nahodnocení/podhodnocení nároku)?

Nahodnocení/podhodnocení nároku	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	9	4,10 %
Spíše ANO	38	17,30 %
Nevím/nedokážu posoudit	25	11,30 %
Spíše NE	111	50,50 %
Rozhodně NE	37	16,80 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Analýza uplatnění principu subsidiarity v dávce příspěvek na péči

Druhá část dotazníku a otázky č. 12 až č. 17 byly směřovány k zjištění míry subsidiarity v dávce příspěvek na péči a byla jimi zkoumána míra vlastní odpovědnosti žadatele za řešení situace a míra podpory žadatele systémem.

Více než 79 % dotázaných si myslí, že žadatelé jsou dostatečně informováni o možnostech řešení vzniklé situace.

Tabulka 14 Otázka č. 12 Jsou žadatelé o dávku dostatečně informováni o možnostech řešení nastalé situace?

Informovanost o možnostech řešení	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	53	24,10 %
Spíše ANO	121	55,00 %
Nevím/nedokážu posoudit	22	10,00 %
Spíše NE	22	10,00 %
Rozhodně NE	2	0,90 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Funkčnost osvěty o sociálních službách a příspěvku na péči respondenti ani zcela nepotvrdili (41 %) a ani nevyvrátili (33 %).

Tabulka 15 Otázka č. 13 Je funkční osvěta o sociálních službách a příspěvku na péči?

Funkčnost osvěty	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	11	5,00 %
Spíše ANO	63	28,60 %
Nevím/nedokážu posoudit	55	25,10 %
Spíše NE	81	36,80 %
Rozhodně NE	10	4,50 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Více než 50 % odpovídajících je přesvědčeno, že je podporována snaha příjemců dávek k účinnému řešení jejich sociální situace.

Tabulka 16 Otázka č. 14 Je podporována snaha příjemců dávek k účinnému řešení jejich sociální situace?

Podpora řešení situace	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	24	10,90 %
Spíše ANO	92	41,80 %
Nevím/nedokážu posoudit	54	24,50 %
Spíše NE	44	20,10 %
Rozhodně NE	6	2,70 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Převážná část z nich (téměř 87 %) potvrdila poskytování poradenství pro žadatele a příjemce dávek.

Tabulka 17 Otázka č. 15 Je poskytováno poradenství pro žadatele a příjemce příspěvku na péči?

Poskytování poradenství	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	102	46,30 %
Spíše ANO	88	40,00 %
Nevím/nedokážu posoudit	11	5,00 %
Spíše NE	18	8,20 %
Rozhodně NE	1	0,50 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Téměř 50 % potvrdilo navázání spolupráce s organizacemi poskytujícími sociální služby pro tuto cílovou skupinu.

Tabulka 18 Otázka č. 16 Je navázána spolupráce s organizacemi poskytujícími sociální služby vhodné pro příjemce této dávky?

Spolupráce s organizacemi soc. služeb	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	108	49,10 %
Nevím/nedokážu posoudit	71	32,30 %
NE	41	18,60 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 17 navazovala na předchozí šetření o spolupráci s organizacemi poskytujícími sociální služby. Pokud respondenti uvedli v odpovědi ano, měli doplnit konkrétní informaci. Tato odpověď měla doplňující charakter, proto dotazníky tazatelů, kteří při kladné odpovědi příklad neuvodili, nebyly z šetření vyřazeny. Celkem bylo zaznamenáno 86 odpovědí, je patrná navázaná spolupráce na jiné úřady zabývající se sociální situací žadatelů a na různé organizace poskytující sociální služby (charita, pečovatelské, hospicové, terénní a asistenční služby, domovy seniorů atd.).

Analýza identifikačních údajů respondentů

Poslední část dotazníku byla věnována identifikaci respondentů dle pohlaví, věku a délky praxe. Z níže uvedených Tabulek 19-21 je patrné, že převážnou část sociálních pracovníků tvoří ženy (95 %), převládá věková kategorie 36-50 let (více než 53 %) a délka praxe 5-10 let (35 %). Je zde velmi velká genderová nevyváženost v obsazení pracovních pozic sociálních pracovníků úřadu. S touto situací se dle mého názoru potýkají i jiné organizace zaměstnávající sociální pracovníky.

Tabulka 19 Otázka č. 18 Pohlaví

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
Muž	11	5,00 %
Žena	209	95,00 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 20 Otázka č. 19 Věk

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost
21-35 let	62	28,20 %
36-50 let	118	53,60 %
51-65 let	40	18,20 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 21 Otázka č. 20 Délka praxe v agendě příspěvku na péči

Délka praxe	Absolutní četnost	Relativní četnost
do 12 měsíc	18	8,10 %
1-4 roky	69	31,40 %
5-10 let	77	35,00 %
11 a více let	56	25,50 %
Celkem	220	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

V poslední otázce dotazníku byl respondentům věnován prostor k vlastnímu vyjádření a zdůvodnění předchozích odpovědí. Prostor využilo 40 respondentů a jejich doslovné vyjádření je přiloženo v Příloha č. VII Odpovědi na otázku č. 21 Dotazníku – příspěvek na péči.

3.7.2 Výsledky dotazníkového šetření agendy hmotná nouze

Analýza uplatnění zásad spravedlnosti v dávkách hmotné nouze

První část dotazníku a otázky č. 1 až č. 16 byly směřovány k zjištění míry spravedlnosti v dávce hmotné nouze. Pojem spravedlnost nebyl tak jako u předešlého dotazníku respondentům blíže specifikován a byla zjišťována míra naplnění zásad spravedlnosti popsaných v teoretické části. Na přímou otázku, zda je tato dávka spravedlivá vzhledem

k celé společnosti odpovědělo více než 83 % respondentů ne, jen necelých 13 % dotázaných ji vnímá jako spravedlivou.

Tabulka 22 Otázka č. 1 Jsou dávky hmotné nouze spravedlivé vzhledem k celé společnosti?

Spravedlivost k celé společnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	3	1,80 %
Spíše ANO	19	11,40 %
Nevím/nedokážu posoudit	5	3,00 %
Spíše NE	72	43,10 %
Rozhodně NE	68	40,70 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Další otázky byly směřovány především na zásadu potřeby. Respondenti se neshodli v dostatečném prověřování potřeby žadatele (ne 50 %, ano 49 %), negativně (76 %) se vymezili k ověřování potřeby pouhým prohlášením žadatele a téměř 84 % potvrdila využívání informací z jiných státních registrů.

Tabulka 23 Otázka č. 2 Je dostatečně prověřována potřeba žadatele?

Prověřování potřeby	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	20	12,00 %
Spíše ANO	64	38,30 %
Nevím/nedokážu posoudit	1	0,60 %
Spíše NE	59	35,30 %
Rozhodně NE	23	13,80 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 24 Otázka č. 3 Je prověřování potřeby založeno pouze na prohlášení osoby v žádosti?

Prověřování prohlášení osoby	Absolutní četnost	Relativní četnost
ANO	40	24 %
NE	127	76 %
Celkem	167	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 25 Otázka č. 4 Patří mezi běžně zavedené postupy při vyhodnocování nároku na dávku ověřování informací v jiných státních?

Prověřování v registrech	Absolutní četnost	Relativní četnost
ANO	141	84 %
NE	26	16 %
Celkem	167	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Více než 77 % dotázaných si myslí, že není dostatečně sankcionována nízká motivace příjemců dávky k navýšení příjmu vlastním přičiněním.

Tabulka 26 Otázka č. 5 Je dostatečně sankcionována nízká motivace klienta k navýšení příjmu vlastním přičiněním?

Sankce při nízké motivaci	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	4	2,40 %
Spíše ANO	25	15,00 %
Nevím/nedokážu posoudit	8	4,80 %
Spíše NE	54	32,30 %
Rozhodně NE	76	45,50 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Nevyužívání institutu veřejné služby potvrdilo 72,5 % respondentů.

Tabulka 27 Otázka č. 6 Je v maximální míře žadateli využívána veřejná služba jako způsob zvýšení příjmu?

Využívání veřejné služby	Absolutní četnost	Relativní četnost
ANO	19	11,40 %
Nevím/nedokážu posoudit	27	16,10 %
NE	121	72,50 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Možnost nadhodnocení nebo podhodnocení nároku na dávku subjektivním postojem pracovníka vyvrátilo více než 77 % dotázaných.

Tabulka 28 Otázka č. 7 Může být posuzování nároku na dávku ovlivněno subjektivním postojem pracovníka (nahodnocení/podhodnocení nároku)?

Nahodnocení/podhodnocení nároku	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	3	1,80 %
Spíše ANO	20	12,00 %
Nevím/nedokážu posoudit	15	9,00 %
Spíše NE	72	43,10 %
Rozhodně NE	57	34,10 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Téměř 53 % odpovědí na otázku spravedlnosti dávek hmotné nouze při srovnání situací jednotlivých žadatelů bylo negativních.

Tabulka 29 Otázka č. 8 Jsou dávky hmotné nouze spravedlivé při srovnání situací jednotlivých žadatelů?

Spravedlivost k jednotlivým žadatelům	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	8	4,80 %
Spíše ANO	55	32,90 %
Nevím/nedokážu posoudit	16	9,60 %
Spíše NE	58	34,70 %
Rozhodně NE	30	18,00 %
Celkem	167	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

Provádění sociálních šetření a šetření v místě u všech žádostí této dávky potvrdilo 85 % dotázaných.

Tabulka 30 Otázka č. 9 Je u všech žádostí o dávky hmotné nouze prováděno sociální šetření nebo šetření v místě?

Provádění šetření sociálních a v místě	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	78	46,70 %
Spíše ANO	64	38,30 %
Nevím/nedokážu posoudit	2	1,20 %
Spíše NE	13	7,80 %
Rozhodně NE	10	6,00 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Vliv subjektivního postoje pracovníka na stanovení částky živobytí vyvrátilo více než 94 % respondentů.

Tabulka 31 Otázka č. 10 Může být stanovení částky živobytí ovlivněno subjektivním postojem pracovníka?

Vliv subjekt. postoje pracovníka na stanovení částky živobytí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	1	0,60 %
Spíše ANO	5	3,00 %
Nevím/nedokážu posoudit	3	1,70 %
Spíše NE	41	24,60 %
Rozhodně NE	117	70,10 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Převahu příjemců dávky pouze na přechodnou dobu vyvrátilo téměř 98 % dotázaných.

Tabulka 32 Otázka č. 11 Převažují na Vašem pracovišti žadatelé pobírající dávky hmotné nouze jen krátce (jen na přechodnou dobu)?

Žadatelé jen na přechodnou dobu	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	0	0,00 %
Spíše ANO	1	0,60 %
Nevím/nedokážu posoudit	2	1,20 %
Spíše NE	80	47,90 %
Rozhodně NE	84	50,30 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Vliv rodinného zázemí na délku setrvání v hmotné nouzi potvrdilo více než 90 % dotázaných a vliv zadluženosti téměř 68 %.

Tabulka 33 Otázka č. 12 Má vliv na délku setrvání v hmotné nouzi rodinné zázemí, tj. vzor rodičů pobírajících tyto dávky?

Vliv rodinného zázemí na délku setrvání v hmotné nouzi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	87	52,10 %
Spíše ANO	65	38,90 %
Nevím/nedokážu posoudit	13	7,80 %
Spíše NE	0	0,00 %
Rozhodně NE	2	1,20 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 34 Otázka č. 13 Má vliv na délku setrvání v hmotné nouzi zadluženost žadatele?

Vliv zadluženosti na délku setrvání v hmotné nouzi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	47	28,10 %
Spíše ANO	66	39,50 %
Nevím/nedokážu posoudit	27	16,20 %
Spíše NE	24	14,40 %
Rozhodně NE	3	1,80 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Existenci nástrojů, které relevantně prokazují společně posuzované osoby (SPO), negovalo 56 % a potvrdilo téměř 27 % respondentů. Využívání těchto nástrojů potvrdilo více než 41 % respondentů, více než 15 % tuto skutečnost nepotvrdilo a více než 42 % tuto skutečnost nedokázalo posoudit.

Tabulka 35 Otázka č. 14 Existují nástroje relevantně prokazující společně posuzované osoby?

Existence nástrojů prokazujících SPO	Absolutní četnost	Relativní četnost
ANO	45	26,90 %
Nevím/nedokážu posoudit	28	16,80 %
NE	94	56,30 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 15 navazovala na předchozí šetření o existenci nástrojů relevantně prokazujících společně posuzované osoby. Pokud respondenti uvedli v odpovědi ano, měli doplnit konkrétní informaci. Tato odpověď měla doplňující charakter, proto dotazníky tazatelů, kteří při kladné odpovědi příklad neuvedli, nebyly z šetření vyřazeny. Celkem bylo zaznamenáno 44 odpovědí, je patrné, že nejvíce prokazujícím nástrojem je právě prováděné šetření sociální nebo v místě.

Tabulka 36 Otázka č. 16 Jsou tyto nástroje při posuzování okruhu SPO využívány?

Využívání nástrojů ke stanovení SPO	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	34	20,30 %
Spíše ANO	36	21,60 %
Nevím/nedokážu posoudit	71	42,50 %
Spíše NE	23	13,80 %
Rozhodně NE	3	1,80 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Analýza uplatnění principu subsidiarity v dávkách hmotné nouze

Druhá část dotazníku a otázky č. 17 až č. 26 byly použity k zjištění míry subsidiarity v dávkách hmotné nouze a byla jimi zkoumána míra vlastní odpovědnosti žadatele za řešení situace a míra podpory žadatele systémem.

Více než 96 % dotázaných negovalo aktivitu příjemců dávek při hledání zaměstnání, více než 57 % dotázaných nepotvrdilo aktivitu příjemců dávky při uplatnění svých nároků, pohledávek a majetku a více než 91 % respondentů potvrdilo, že příjemci dávek aktivně neřeší svoji bytovou ani dluhovou situaci – viz níže tabulky č. 37 až 39.

Tabulka 37 Otázka č. 17 Jsou příjemci dávek aktivní při hledání zaměstnání, nebo při případné změně kvalifikace, která je může vrátit na trh práce?

Aktivita při hledání zaměstnání	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	0	0,00 %
Spíše ANO	4	2,40 %
Nevím/nedokážu posoudit	2	1,10 %
Spíše NE	123	73,70 %
Rozhodně NE	38	22,80 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 38 Otázka č. 18 Uplatňují aktivně příjemci dávek své nároky, pohledávky a svůj majetek?

Uplatnění nároků, pohledávek, majetku	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	3	1,80 %
Spíše ANO	56	33,50 %
Nevím/nedokážu posoudit	13	7,80 %
Spíše NE	79	47,30 %
Rozhodně NE	16	9,60 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 39 Otázka č. 19 Řeší příjemci dávek aktivně svoji bytovou a dluhovou situaci?

Řešení bytové a dluhové situace	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ANO	0	0,00 %
Spíše ANO	9	5,40 %
Nevím/nedokážu posoudit	6	3,50 %
Spíše NE	122	73,10 %
Rozhodně NE	30	18,00 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Převážná část (57,50 %) respondentů nedokáže posoudit existenci efektivních sociálních/poradenských programů pomáhajících k návratu na trh práce, jen 18 % si myslí, že takové programy existují a negativně odpovědělo více než 24 % z nich.

Otázka č. 21 navazovala na předchozí šetření o existenci těchto programů. Pokud respondenti uvedli v odpovědi ano, měli doplnit konkrétní informaci. Tato odpověď měla doplňující charakter, proto dotazníky tazatelů, kteří při kladné odpovědi příklad neuvodili,

nebyly z šetření vyřazeny. Celkem bylo zaznamenáno 25 odpovědí, je patrné, že nejvíce se jeví efektivní projekty úřadu práce a rekvalifikace.

Tabulka 40 Otázka č. 20 Existují efektivní sociální/poradenské programy pomáhající k návratu na trh práce?

Sociální/poradenské programy	Absolutní četnost	Relativní četnost
ANO	30	18,00 %
Nevím/nedokážu posoudit	96	57,50 %
NE	41	24,50 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Dotazovaní nedokázali posoudit existenci efektivních nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti vracejících příjemce dávek na pracovní trh (58,10 %), existenci potvrdilo 11,40 % a negovalo ji 30,50 % dotázaných.

Otázka č. 23 navazovala na předchozí šetření o existenci těchto nástrojů a pokud respondenti uvedli v odpovědi ano, měli doplnit konkrétní informaci. Tato odpověď měla doplňující charakter, proto dotazníky tazatelů, kteří při kladné odpovědi příklad neuvedli, nebyly z šetření vyřazeny. Celkem bylo zaznamenáno 15 odpovědí, je patrné, že nejvíce se jeví efektivní veřejně prospěšné práce a podporovaná pracovní místa.

Tabulka 41 Otázka č. 22 Existují efektivní nástroje aktivní politiky zaměstnanosti vracející příjemce dávek na pracovní trh?

Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
ANO	19	11,40 %
Nevím/nedokážu posoudit	97	58,10 %
NE	51	30,50 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Přes 80 % respondentů potvrdilo poskytování poradenství pro osoby v hmotné nouzi a téměř 75 % spolupracuje s organizacemi sociálních služeb vhodných pro tuto cílovou skupinu.

Otázka č. 26 navazovala na předchozí šetření o spolupráci s organizacemi a pokud respondenti uvedli v odpovědi ano, měli doplnit konkrétní informaci. Tato odpověď měla doplňující charakter, proto dotazníky tazatelů, kteří při kladné odpovědi příklad neuvedli, nebyly z šetření vyřazeny. Celkem bylo zaznamenáno 108 odpovědí, je patrné, že spolupráce je navázána většinou s neziskovými organizacemi v daném regionu.

Tabulka 42 Otázka č. 24 Je poskytováno poradenství pro osoby v hmotné nouzi?

Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
ANO	134	80,20 %
Nevím/nedokážu posoudit	11	6,60 %
NE	22	13,20 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 43 Otázka č. 25 Spolupracuje Vaše pracoviště s organizacemi poskytujícími sociální služby vhodné pro osoby v hmotné nouzi?

Spolupráce s organizace soc. služeb	Absolutní četnost	Relativní četnost
ANO	125	74,90 %
Nevím/nedokážu posoudit	19	11,30 %
NE	23	13,80 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Analýza identifikačních údajů respondentů

Poslední část dotazníku byla věnována identifikaci respondentů dle pohlaví, věku a délky praxe. Z níže uvedených Tabulek 44-46 je patrné, že převážnou část sociálních pracovníků tvoří ženy (94 %), převládá věkové kategorie 21-35 let a 36-50 let (téměř shodně 42 %) a délka praxe 5-10 let (39 %). Opět je zde nevyváženo zaměstnávání mužů a žen na pozicích sociální pracovník.

Tabulka 44 Otázka č. 27 Pohlaví

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
Muž	9	5,40 %
Žena	158	94,60 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 45 Otázka č. 28 Věk

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost
21-35 let	70	41,90 %
36-50 let	71	42,50 %
51-65 let	26	15,60 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 46 Otázka č. 29 Délka praxe v agendě hmotné nouze

Délka praxe	Absolutní četnost	Relativní četnost
do 12 měsíc	19	11,40 %
1-4 roky	45	26,90 %
5-10 let	66	39,50 %
11 a více let	37	22,20 %
Celkem	167	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

V poslední otázce č. 30 dotazníku byl respondentům věnován prostor k vlastnímu vyjádření a zdůvodnění předchozích odpovědí. Prostor využilo 34 respondentů a jejich doslovné vyjádření je přiloženo v Příloze č. VIII Odpovědi na otázku č. 30 Dotazníku – hmotná nouze.

3.7.3 Sekundární analýza statistických dat

Jako doplňující forma výzkumu byla zvolena sekundární analýza, která byla provedena z dat veřejně dostupných statistických záznamů Ministerstva práce a sociálních věcí ve zveřejněných statistických ročenkách. Tyto statistické ročenky jsou zpracovány a vydávány Ministerstvem práce a sociálních věcí za každý kalendářní rok a jsou dostupné na webových stránkách ministerstva.

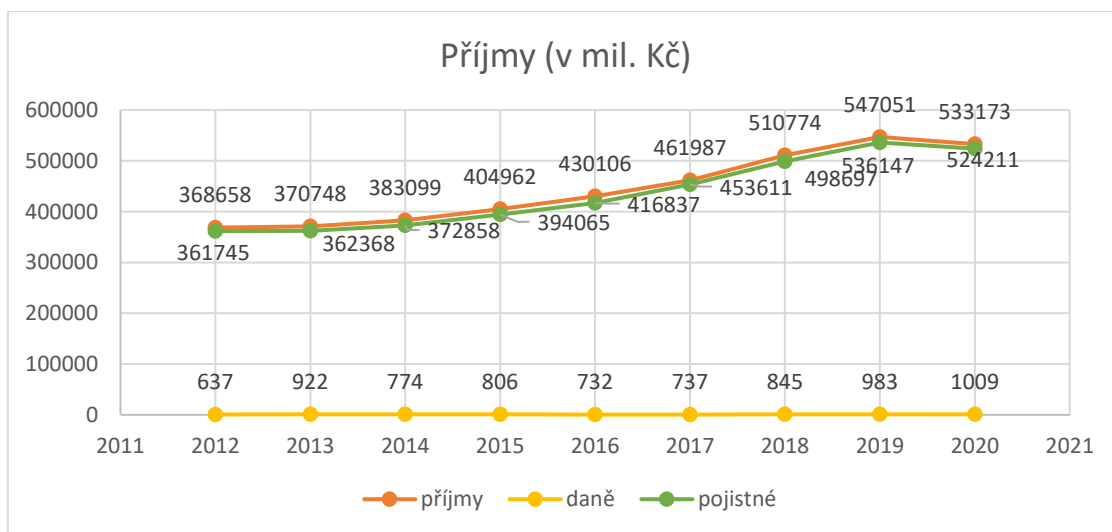
Období let 2012-2020 je zvoleno s ohledem na přechod sociálních dávek z agendy obcí na agendu úřadu práce od 1. 1. 2012 a je sledováno právě od roku 2012. Konec období sledování byl stanoven na rok 2020 z důvodu dostupnosti statistických dat, za rok 2021 dosud nebyla zveřejněna statistická ročenka.

Tato analýza je podkladem pro naplnění druhého dílčího cíle výzkumu a má za cíl zjistit míru solidarity v dávkách hmotné nouze a příspěvku na péči.

Nejprve byly zjištěny příjmy státního rozpočtu a ty byly rozděleny na příjmy z daní a příjmy z pojistného.

Z Grafu 3 je patrné, že příjmy rozpočtu od roku 2012 do roku 2019 stále stoupaly, až v roce 2020 došlo k mírnému poklesu. Tuto skutečnost dle mého názoru ovlivnila ekonomická situace státu spojená s řešením pandemie COVID-19. Příjmy z pojistného

tvořily výraznou část rozpočtu a měly také stoupající charakter v letech 2012-2019, příjmy z daní tvořily nepatrnou adekvátní část rozpočtu.

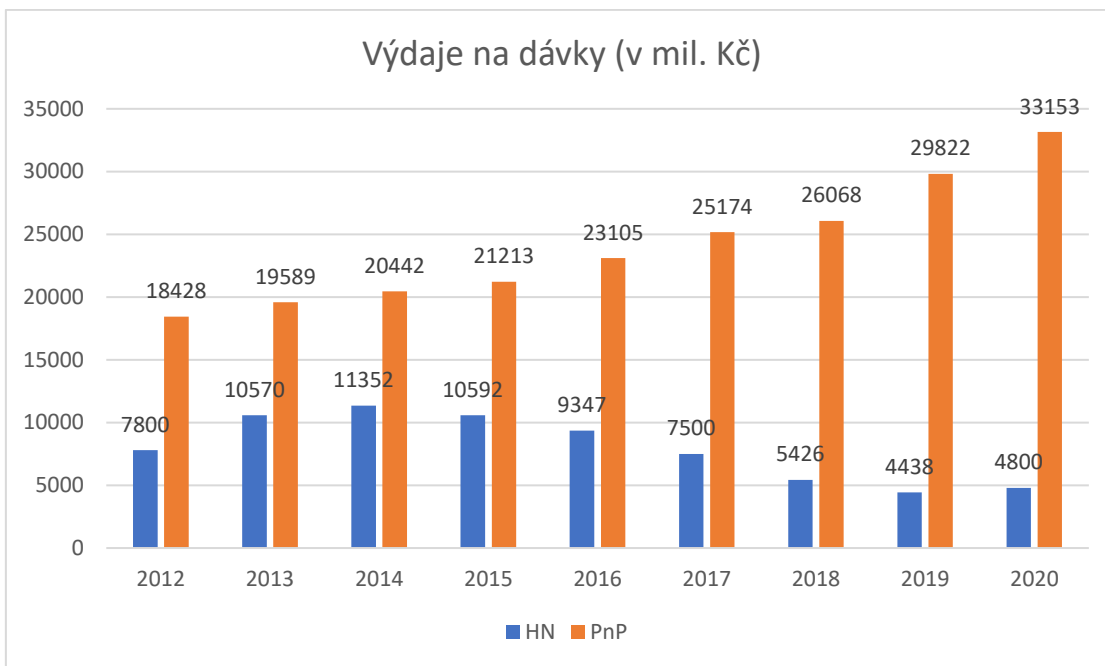
Graf 3 Příjmy státního rozpočtu

Zdroj: vlastní zpracování

V další fázi analýzy byly zjištěny výdaje ze státního rozpočtu na dávky pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na péči a tyto jsou zobrazeny v Grafu 4.

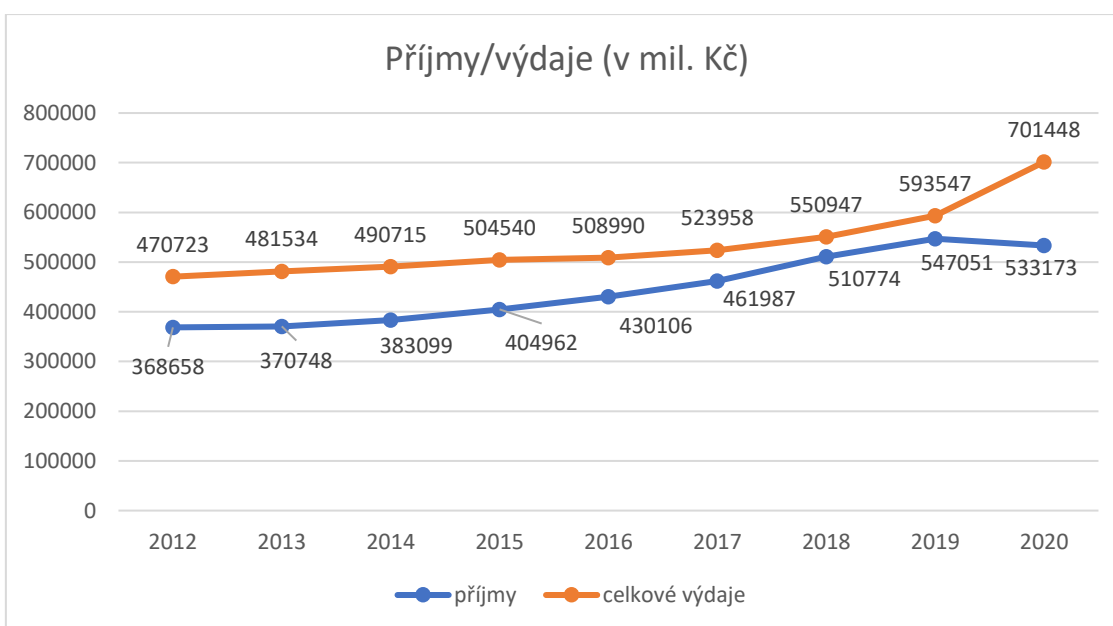
U dávek hmotné nouze docházelo od roku 2012 do roku 2014 k nárůstu výdajů a od roku 2015 je patrný jejich pokles až do roku 2019, v roce 2020 byl zaznamenán opět nepatrný nárůst. Předpokládám, že tento vývoj souvisí se situací, která panovala na trhu práce a s vývojem a mírou nezaměstnanosti v těchto letech.

U příspěvku na péči je z grafu patrné postupně stoupající a každý kalendářní rok narůstající množství výdajů na tuto dávku. Myslím si, že tuto situaci zapříčiňuje postupné stárnutí populace, a tím se zvyšuje potřeba péče o osoby závislé na péči jiných osob nebo na pomoci a péči sociálních služeb. Důležitou roli v tomto vývoji sehrává také informovanost občanů o možnostech řešení této sociální situace.

Graf 4 Výdaje na dávky HN a PnP

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5 Porovnání celkových příjmů a výdajů

Zdroj: vlastní zpracování

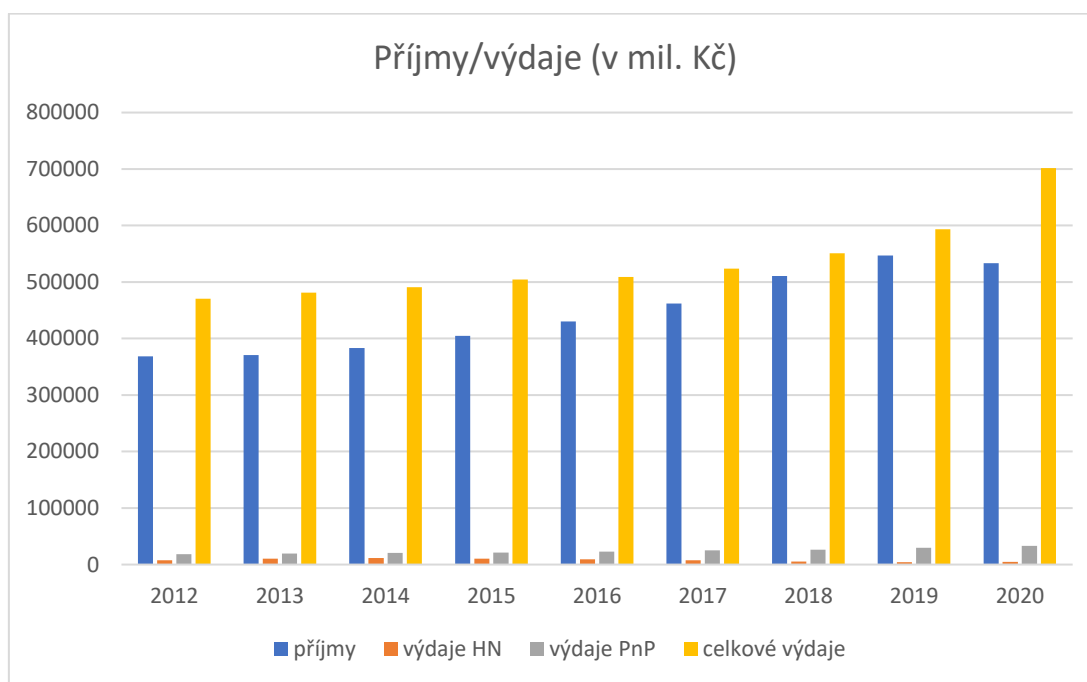
V Grafu 5 jsou porovnány skutečné celkové příjmy a výdaje státního rozpočtu za období let 2012-2020. Je patrné, že skutečné výdaje státu výrazně převyšují příjmy rozpočtu a od roku 2019 docházelo ještě k mnohem výraznějšímu nárůstu výdajů a příjmová

stránka rozpočtu se naopak velmi výrazně snižovala. Příčinou tohoto stavu byla dle mého názoru ekonomická situace státu spojená s řešením pandemie COVID-19.

Nakonec byly porovnány celkové příjmy, celkové výdaje a výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na péči.

V Grafu 6 je zobrazena skutečnost, že náklady na zkoumané dávky jsou v porovnání s celkovými výdaji státu zcela nepatrné, ale i přesto je zde viditelná výrazná míra solidarity při poskytování těchto sociálních dávek. Sociální systém je státem podporován a míra solidarity je ovlivněna počtem podaných žádostí a skutečně přiznaných dávek.

Graf 6 Porovnání celkových příjmů, výdajů a výdajů na vybrané dávky

Zdroj: vlastní zpracování

3.8 Shrnutí praktické části

Předchozí podkapitoly byly věnovány výzkumné strategii, popisu hlavního cíle a jeho dílčích cílů, byl charakterizován výzkumný vzorek a způsob sběru dat, nakonec byly interpretovány výsledky výzkumu. V této podkapitole je shrnuta praktická část práce a je popsáno naplnění dílčích cílů výzkumu.

3.8.1 Shrnutí – příspěvek na péči

Prvním dílčím cílem výzkumu bylo zjistit míru uplatnění spravedlnosti v sociálním systému. Spravedlnost dávky příspěvek na péči vzhledem k celé společnosti byla v provedeném šetření podpořena dostatečně prověřovanou mírou potřebnosti jednotlivých žadatelů. Sociální šetření, prováděná téměř vždy v přirozeném sociálním prostředí žadatele, jsou objektivně posuzována, není zde téměř umožněno subjektivní ovlivnění výsledku šetření ze strany sociálního pracovníka, ale i přesto nepanuje shoda v názoru na zásadu rovnosti jednotlivých žadatelů při posuzování jejich žádostí. O většinu žadatelů pečují osoby blízké a více než polovina z nich kombinuje tuto péči s využitím sociálních služeb organizací. Účinnost prováděných kontrol využívání tohoto příspěvku nebyla zcela potvrzena, ale pokud jsou po provedené kontrole použita nápravná opatření, jeví se jako dostačující.

V rámci principu spravedlnosti byla u příspěvku na péči zásada potřebnosti potvrzena, zásada rovnosti zcela potvrzena nebyla.

Druhým dílčím cílem výzkumu bylo zjištění míry uplatnění solidarity v sociálním systému. Analýzou dostupných statistických dat, týkajících se příjmů do státního rozpočtu a výdajů na dávku příspěvek na péči, byla potvrzena solidarita zdravých jedinců s jedinci zdravotně postiženými nebo staršími, kteří jsou vzhledem k dlouhodobě nepříznivému zdravotnímu stavu odkázáni na péči jiné osoby. Z výsledků jsou patrné rostoucí náklady na tuto dávku a skutečná solidarita vůči této cílové skupině.

Třetím dílčím cílem výzkumu bylo zjištění míry uplatnění subsidiarity v sociálním systému a byl zaměřen na míru vlastní odpovědnosti žadatele o dávku a míru podpory sociálního systému k řešení jeho situace. Žadatelé o příspěvek na péči jsou dostatečně informováni o způsobech řešení své sociální situace a jejich snaha je i dostatečně podporována, je jim poskytováno základní poradenství a v dostatečném rozsahu je navázána spolupráce s organizacemi zajišťujícími sociální služby pro tuto cílovou skupinu, celkem funkční se jeví i osvěta týkající se sociálních služeb a příspěvku na péči. Princip subsidiarity byl potvrzen především podporou žadatelů a vytvořením podmínek ze strany systému k řešení jejich situace a využití těchto možností je patrné z výsledků

druhého dílčího cíle, kterým byl zjištěn každoroční nárůst počtu žádostí o tuto dávku. Míra uplatnění subsidiarity v dávce příspěvek na péči byla dostatečně prokázána.

Z výše uvedeného vyplývá, že výzkumný předpoklad: *“Předpokládám, že principy sociální politiky jsou v dávce příspěvek na péči uplatňovány.”*, který byl na začátku výzkumu stanoven, byl potvrzen.

3.8.2 Shrnutí – dávky pomoci v hmotné nouzi

Prvním dílčím cílem výzkumu bylo zjistit míru uplatnění spravedlnosti v sociálním systému. V provedeném šetření byla spravedlnost dávek pomoci v hmotné nouzi vzhledem k celé společnosti vyvrácena, není dostatečně prověřována potřebnost žadatele i přesto, že je při ověřování uváděných skutečností v žádosti využíváno informací z jiných státních registrů a systémů a není akceptováno pouhé prohlášení. Převažuje velmi nízká motivace žadatele k navýšení příjmu vlastním přičiněním, průkazně není využívána ani veřejná služba. Subjektivní postoj pracovníka posuzujícího nárok na dávku nemá vliv na její výši. Přesto je většinový názor, že není zajištěna rovnost žadatelů při posuzování jednotlivých žádostí, sociální a místní šetření jsou vždy prováděna u každé žádosti, což je jedna z mála relevantních forem prověřování společně posuzovaných osob a zjištění majetkových poměrů žadatele, které je plně využívána. Většina žadatelů pobírá dávky dlouhodobě, výrazně ovlivněno je to rodinnou situací a zadlužeností.

Míra uplatňování zásad principu spravedlnosti, tedy potřebnosti, rovnosti a zásluhovosti, v dávkách pomoci v hmotné nouzi je velmi nízká.

Druhým dílčím cílem výzkumu bylo zjištění míry uplatnění solidarity v sociálním systému. Analýzou dostupných statistických dat, týkajících se příjmů do státního rozpočtu a výdajů na dávky pomoci v hmotné nouzi, byla potvrzena solidarita ekonomicky aktivních jedinců s jedinci ekonomicky málo aktivními nebo neaktivními, žijícími v chudobě nebo jedinci sociálně vyloučenými. I přesto, že náklady na tyto sociální dávky klesají, je stále patrná solidarita systému s jedinci v hmotné nouzi.

Třetím dílčím cílem výzkumu bylo zjištění míry uplatnění subsidiarity v sociálním systému a byl zaměřen na míru vlastní odpovědnosti žadatele o dávku a míru podpory sociálního systému k řešení jeho situace. Příjemci dávek pomoci v hmotné nouzi téměř neprojevují aktivitu při hledání zaměstnání ani změně své kvalifikace. Jsou neaktivní při řešení své bytové a dluhové situace a spíše neuplatňují ani své nároky, pohledávky ani majetek. Systém podporuje návrat jedinců na trh práce poradenskými programy, projekty a nástroji aktivní politiky zaměstnanosti, mezi něž především patří veřejně prospěšné práce, rekvalifikace a příspěvky na podporu pracovních míst. Žadatelům je poskytováno základní poradenství a je navázána spolupráce s organizacemi sociálních služeb pro tuto cílovou skupinu v jednotlivých regionech, většinou s neziskovými organizacemi pomáhajícími řešit dluhovou, bytovou i hmotnou situaci žadatele.

Princip subsidiarity není v dávkách hmotné nouze uplatňován, žadatelé a příjemci této dávky jsou neaktivní i přesto, že ze strany systému jsou nabízeny vhodné nástroje k podpoře jejich aktivit.

Z výše uvedeného vyplývá, že výzkumný předpoklad: *“Předpokládám, že principy spravedlnosti a subsidiarity nejsou v dávkách pomoci v hmotné nouzi uplatňovány.”*, který byl na začátku výzkumu stanoven, byl potvrzen.

Závěr

Vnímání sociální politiky jednotlivými občany je dle mého názoru ovlivněno celkovou situací ve společnosti, která reaguje na aktuální stav ekonomiky, pracovního trhu, na rozpočtové výdaje a velkou úlohu zde sehrávají média, která o stavu a vývoji sociální politiky, a především o výdajích na sociální dávky, pravidelně informují.

Společnost bez výrazných výhrad přijímá výdaje související se stárnutím jejich členů, tj. výdaje na příspěvek na péči, neboť se pomoc ve stáří a při náhlé změně zdravotního stavu považuje za samozřejmou věc. Je to posíleno i tím, že se většinou jedná o občany, kteří pracovali a odváděli část svého příjmu z výdělečné činnosti do sociálního systému, i když toto není podmínkou zkoumání nároku na tuto dávku, ale podporuje to celospolečenskou přijatelnost tohoto příspěvku. Opačná situace je u dávek pomoci v hmotné nouzi, které jsou vesměs společností nepřijaty, je stále vyvíjen velký tlak na snižování počtu vyplácených dávek a na aktivizaci jejich příjemců s cílem zapojit je zpět do pracovního procesu, tím je hmotně zabezpečit a zároveň tím snížit celkové sociální výdaje státu.

Tato práce poskytuje vhled do teorie sociální politiky, sociální pomoci, vysvětluje jednotlivé pojmy spojené s touto tematikou a pojednává o praktických poznatcích, které popisují rozporné situace nastávající při uplatňování principů sociální politiky ve vybraných sociálních dávkách. Tyto rozpory, které jsem zaznamenala při výkonu praxe na úřadu práce, potvrdilo provedené výzkumné šetření v rámci praktické části práce, které potvrdilo také mé výzkumné předpoklady. Domnívám se, že rozpory mezi teoreticky popsányými principy sociální politiky a jejich reálným uplatňováním v sociálních dávkách plynou z různé efektivity nastavených metodik práce a jejich pojetí v praxi. Poznatky dosažené v provedeném výzkumu se mohou stát zdrojem informací ke změně pracovní metodiky v této oblasti a cíleně směřovat k poskytování pomoci potřebným.

Seznam grafů

Graf 1 Statistika dotazníků příspěvku na péči (PnP).....	45
Graf 2 Statistika dotazníků hmotné nouze (HN).....	46
Graf 3 Příjmy státního rozpočtu.....	63
Graf 4 Výdaje na dávky HN a PnP.....	64
Graf 5 Porovnání celkových příjmů a výdajů.....	64
Graf 6 Porovnání celkových příjmů, výdajů a výdajů na vybrané dávky.....	65

Seznam tabulek

Tabulka 1 Transformační tabulka – hmotná nouze.....	36
Tabulka 2 Transformační tabulka – příspěvek na péči.....	40
Tabulka 3 Otázka č. 1 Je dávka příspěvek na péči spravedlivá vzhledem k celé společnosti?.....	47
Tabulka 4 Otázka č. 2 Je dostatečně prověřována potřebnost žadatele?.....	47
Tabulka 5 Otázka č. 3 Je řešena celková sociální situace osoby ve spolupráci s kompetentními sociálními pracovníky?.....	48
Tabulka 6 Otázka č. 4 Převažuje péče osob blízkých nad péčí asistentů sociálních služeb nebo poskytovatelů sociálních služeb?.....	48
Tabulka 7 Otázka č. 5 Jsou při péči blízké osoby využívány v kombinaci i sociální služby?.....	48
Tabulka 8 Otázka č. 6 Jsou prováděné kontroly využívání příspěvku k zajištění pomoci a péče účinné?.....	49
Tabulka 9 Otázka č. 7 Jsou nápravná opatření po provedené kontrole dostačující?.....	49
Tabulka 10 Otázka č. 8 Je dávka příspěvek na péči spravedlivá při srovnání situací žadatelů?.....	49
Tabulka 11 Otázka č. 9 Je sociální šetření vždy objektivní?.....	50
Tabulka 12 Otázka č. 10 Je sociální šetření prováděno vždy v přirozeném sociálním prostředí žadatele?.....	50
Tabulka 13 Otázka č. 11 Může být posuzování nároku na dávku ovlivněno subjektivním postojem pracovníka (nahodnocení/podhodnocení nároku)?.....	50
Tabulka 14 Otázka č. 12 Jsou žadatelé o dávku dostatečně informováni o možnostech řešení nastalé situace?.....	51
Tabulka 15 Otázka č. 13 Je funkční osvěta o soc. službách a příspěvku na péči?.....	51
Tabulka 16 Otázka č. 14 Je podporována snaha příjemců dávek k účinnému řešení jejich sociální situace?.....	51
Tabulka 17 Otázka č. 15 Je poskytováno poradenství pro žadatele a příjemce příspěvku na péči?.....	52
Tabulka 18 Otázka č. 16 Je navázána spolupráce s organizacemi poskytujícími sociální služby vhodné pro příjemce této dávky?.....	52
Tabulka 19 Otázka č. 18 Pohlaví.....	53
Tabulka 20 Otázka č. 19 Věk.....	53
Tabulka 21 Otázka č. 20 Délka praxe v agendě příspěvku na péči.....	53
Tabulka 22 Otázka č. 1 Jsou dávky hmotné nouze spravedlivé vzhledem k celé společnosti?.....	54
Tabulka 23 Otázka č. 2 Je dostatečně prověřována potřebnost žadatele?.....	54

Tabulka 24 Otázka č. 3 Je prověřování potřebnosti založeno pouze na prohlášení osoby v žádosti?.....	54
Tabulka 25 Otázka č. 4 Patří mezi běžně zavedené postupy při vyhodnocování nároku na dávku ověřování informací v jiných státních?.....	54
Tabulka 26 Otázka č. 5 Je dostatečně sankcionována nízká motivace klienta k navýšení příjmu vlastním přičiněním?.....	55
Tabulka 27 Otázka č. 6 Je v maximální míře žadateli využívána veřejná služba jako způsob zvýšení příjmu?.....	55
Tabulka 28 Otázka č. 7 Může být posuzování nároku na dávku ovlivněno subjektivním postojem pracovníka (nahodnocení/podhodnocení nároku)?.....	55
Tabulka 29 Otázka č. 8 Jsou dávky hmotné nouze spravedlivé při srovnání situací jednotlivých žadatelů?.....	56
Tabulka 30 Otázka č. 9 Je u všech žádostí o dávky hmotné nouze prováděno sociální šetření nebo šetření v místě?.....	56
Tabulka 31 Otázka č. 10 Může být stanovení částky živobytí ovlivněno subjektivním postojem pracovníka?.....	56
Tabulka 32 Otázka č. 11 Převažují na Vašem pracovišti žadatelé pobírající dávky hmotné nouze jen krátce (jen na přechodnou dobu)?.....	57
Tabulka 33 Otázka č. 12 Má vliv na délku setrvání v hmotné nouzi rodinné zázemí, tj. vzor rodičů pobírajících tyto dávky?.....	57
Tabulka 34 Otázka č. 13 Má vliv na délku setrvání v hmotné nouzi zadluženost žadatele?.....	57
Tabulka 35 Otázka č. 14 Existují nástroje relevantně prokazující společně posuzované osoby?.....	58
Tabulka 36 Otázka č. 16 Jsou tyto nástroje při posuzování okruhu SPO využívány?.....	58
Tabulka 37 Otázka č. 17 Jsou příjemci dávek aktivní při hledání zaměstnání, nebo při případné změně kvalifikace, která je může vrátit na trh práce?.....	59
Tabulka 38 Otázka č. 18 Uplatňují aktivně příjemci dávek své nároky, pohledávky a svůj majetek?.....	59
Tabulka 39 Otázka č. 19 Řeší příjemci dávek aktivně svoji bytovou a dluhovou situaci?.....	59
Tabulka 40 Otázka č. 20 Existují efektivní sociální/poradenské programy pomáhající k návratu na trh práce?.....	60
Tabulka 41 Otázka č. 22 Existují efektivní nástroje aktivní politiky zaměstnanosti vracející příjemce dávek na pracovní trh?.....	60
Tabulka 42 Otázka č. 24 Je poskytováno poradenství pro osoby v hmotné nouzi?.....	61
Tabulka 43 Otázka č. 25 Spolupracuje Vaše pracoviště s organizacemi poskytujícími sociální služby vhodné pro osoby v hmotné nouzi?.....	61

Tabulka 44 Otázka č. 27 Pohlaví.....	61
Tabulka 45 Otázka č. 28 Věk.....	61
Tabulka 46 Otázka č. 29 Délka praxe v agendě hmotné nouze.....	62

Seznam použité literatury

- GALVAS, M.; GREGOROVÁ, Z. 2005. *Sociální zabezpečení*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Brno: Doplněk.
- HUBÍK, S. 2006. *Hypotéza: Metodologický nástroj výzkumu ve společenských vědách*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita
- KELLER, J. 2005. *Soumrak sociálního státu*. Praha: SLON.
- KREBS, V. et al. 2007. *Sociální politika*. 4. přepracované a aktualizované vydání. Praha: ASPI.
- MACKOVÁ, M. 2014. *Úvod do sociální politiky a sociálního zabezpečení v České republice*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- MATOUŠEK, O. 2008. *Slovník sociální práce*. 2. přepracované vydání. Praha: Portál.
- MATOUŠEK, O. et al. 2007. *Základy sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2015. *Slovník sociálního zabezpečení*. Praha: MPSV.
- POTŮČEK, M. 1995. *Sociální politika*. Praha: SLON.
- SURYNEK, A.; KOMÁRKOVÁ, R.; KAŠPAROVÁ, E. 2001. *Základy sociologického výzkumu*. 1. vydání. Praha: Management Press.
- TOMEŠ, I. 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál.
- VEČEŘA, M. 1996. *Sociální stát: východiska a přístupy*. 2. vydání. Praha: SLON.
- VEČERNÍK, J.; NEŠPOR, Z. R. 2006. *Socioekonomické hodnoty, politiky a instituce v období vstupu České republiky do Evropské unie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- VÚPSV. 2019. *Typologie sociálních dávek a událostí v pojistném a nepojistném systému sociálního zabezpečení z hlediska vhodnosti a efektivity*. Praha: VÚPSV.
- WILDMANNOVÁ, M. 2005. *Základy sociální politiky*. Brno: Masarykova univerzita.
- ŽIŽLAVSKÝ, M. 2003. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita.
- Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí*, [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: [Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí \(mpsv.cz\)](https://www.mpsv.cz/statisticka-rocenka-z-oblasti-prace-a-sociálních-vecí)
- Úřad práce ČR, [online]. [cit. 2021-08-30]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/obecne-informace-3>
- Vyhláška č. 504/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi
- Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu
- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Přílohy

Příloha č. I Teorie vzniku a fungování státu.....	2
Příloha č. II Typologie sociálního státu.....	3
Příloha č. III Dávky hmotné nouze.....	6
Příloha č. IV Příspěvek na péči.....	8
Příloze č. V Dotazník – hmotná nouze.....	9
Příloze č. VI Dotazník – příspěvek na péči.....	13
Příloha č. VII Odpovědi na otázku č. 21 Dotazníku – příspěvek na péči.....	16
Příloha č. VIII Odpovědi na otázku č. 30 Dotazníku – hmotná nouze.....	20

Příloha č. I Teorie vzniku a fungování státu

Mezi **konsenzuální teorie státu** patří teorie společenské smlouvy a solidarismu, které upřednostňují zachování stabilního společenského systému, člověk je součástí státu a ten mu umožňuje realizaci jeho potřeb a zájmů, při závazku dodržování pravidel jsou jedinci přislíbeny výhody.

Konfliktuální teorie státu vychází z rozporů a protikladů v zájmech společnosti a státu, ve společnosti je výrazná sociální nerovnost, nespravedlnost v životních šancích a vzniká tím střed zájmů a sociální napětí. Mezi tyto teorie patří socialismus, jehož myšlenkou bylo vytvoření beztřídní společnosti a zajištění plné rovnosti a sociální spravedlnosti. Marxismus a neomarxismus jako odnože socialismu kritizují především kapitalistický stát a jeho schopnosti zabezpečení sociálních jistot.

Teorie liberalismu má v popředí jedince, jeho práva a svobodu jejich uplatnění na trhu, upřednostňuje bezzásahovost do fungujícího trhu a společnosti. Z této teorie se zformovaly dva směry, libertariánský liberalismus ochraňující individuální svobody, vlastnická práva a soutěživost trhu a připouštějící pouze výjimečnou redistribuci, a to zejména soukromou. Druhým směrem je neoliberalismus preferující sociální spravedlnost, rovnost příležitostí a větší redistribuční roli státu.

Základem **konzervativní teorie** je především individuální odpovědnost, sociální pomoc a podpora je poskytována jen skutečně potřebným, je kladen důraz na solidaritu se sociálně potřebnými v různých podobách. Rozlišujeme její čtyři základní směry, korporativistický model je založen na spolčování, vzájemnosti a zachování sociálních práv; klientelský model zdůrazňuje netržní vztahy ve společnosti mezi občany, v zaměstnavatelských vztazích i v rámci služeb; etatistický paternalismus se vyznačuje závislostí občanů na státu přiznáním určitých sociálních práv, kterými byly řešeny sociální problémy; křesťanská sociální teorie zdůrazňuje autonomnost jednotlivce, jeho nezávislost a odpovědnost, princip solidarity, korporativismu a subsidiarity. (Večeřa, 1996:33nn.)

Použité zdroje:

VEČEŘA, M. 1996. *Sociální stát: východiska a přístupy*. 2. vydání. Praha: SLON.

Příloha č. II Typologie sociálního státu

Institucionální typ

Institucionální (redistributivní) typ vnímá sociální potřeby lidí jako sociální práva, je také označován jako univerzalistický a občanský, role státu je zde dominantní s potlačením činnosti nestátních subjektů, spočívá v univerzálním poskytování dávek bez ohledu na individuální potřeby jedinců, a proto je značně ekonomicky náročný a vyžaduje značnou redistribuci. (Krebs, 2007:51)

Zásadou institucionálního sociálního státu je dle Večeři (1996:65) předcházet sociálním událostem, jeho cílem je sociální bezpečí a sociální rovnost.

První zmínka o odpovědnosti státu za sociální bezpečnost občanů vznikla počátkem 19. století. Sociální instituce a politika se staly součástí veřejného uspořádání a vznikl institucionální (systémový) koncept. Sociální stát vytváří prostředí k naplňování občanských práv. (Tomeš, 2010:86nn.)

Výkonový typ

Výkonový (korporativní) typ je založen na uspokojování sociálních potřeb na základě výkonu a produktivity, zdůrazněna je zásluhovost, redistribuce je nižší a dávky jsou financovány z pojistného fondu, stát garantuje jen uspokojení základních společensky uznaných potřeb a ponechává prostor pro působení nestátních subjektů. (Krebs, 2007:52)

Základem pracovně výkonového modelu je dle Večeři (1996:64) uspokojování sociálních potřeb na základě zásluh a pracovního výkonu.

Součástí korporativního konceptu bylo povinné pojištění jako nástroj prevence masové chudoby. Bylo náhradou chudinské podpory a přimělo občana k jeho individuální odpovědnosti za budoucnost. (Tomeš, 2010:83)

Reziduální typ

Reziduální typ je založen na odpovědnosti každého jedince za uspokojování svých sociálních potřeb, role státu je minimální, dávky jsou testované na příjmy a jsou nízké, a tím je i nízká redistribuce a výdaje státu. (Krebs, 2007:52)

Výchozí pro reziduální sociální stát je dle Večeři (1996:64n.) liberální koncepce, tedy uspokojování lidských potřeb prostřednictvím rodiny a trhu, v případě jejich selhání

nastupuje úloha státu, který pokrývá pouze základní existenční potřeby, testuje sociální potřebnost a odstraňuje pouze následky sociálních událostí.

Institucionalizovaná filantropie byla typická pro liberální období vývoje, moderní reziduální pojetí liberálního státu vyšlo ze středověké chudinské péče. Těm, kteří vypadli z primárního rozdělovacího systému a nebyla jim poskytnuta sociální pomoc v rámci rodiny nebo sdružení, poskytovali pomoc veřejné sociální instituce. Liberalismus zdůraznil rozdíl mezi veřejnou a soukromou sférou, starost o budoucnost je osobní věcí každého jedince, veřejné instituce se starají jen o práce neschopné. (Tomeš, 2010:76nn.)

Typologie dle Esping-Andersena

Dle Večeři (1996:65) je základem typologie Esping-Andersena různé uspořádání vztahů mezi státem, trhem a rodinou. Rozlišuje liberální sociální stát, který je zaměřen na nízkopříjmovou populaci, základem sociální pomoci jsou testované majetkové poměry, minimální redistribuce i sociální pojištění. Konzervativní sociální stát vychází z korporativistického pojetí, stát je zdrojem sociálního zabezpečení, redistribuce je zanedbatelná, silný vliv má církve. Sociálnědemokratický sociální stát má jeden univerzální systém pojištění, zavazuje se k plné zaměstnanosti, občanům poskytuje rovnost minimálních potřeb, závislost na systému a závaznost prostřednictvím plateb.

V univerzalistickém (sociálně-demokratickém) režimu zodpovídá stát za plnou zaměstnanost a ochraňuje své pracovníky, vystupuje jako „zaměstnavatel první instance“. V institucionálním (korporativistickém sociálním) režimu je v popředí zájmu rodina před zaměstnaností, stát vystupuje jako „kompenzátor první instance“. V liberálním (reziduálním sociálním) režimu je hlavní váha na trhu s předpokladem, že si na něm každý nalezne způsob sociálního zajištění, stát jedná jako „kompenzátor poslední instance“. (Večerník, 2006:68)

Neoliberalistický koncept

Neoliberalistický koncept vznikl v sedmdesátých letech 20. století jako reakce na krizi sociálního státu. Rozvoj globalizovaného trhu posiloval úsilí o zvýraznění odpovědnosti každého jedince za vlastní budoucnost a rodinu, byla zdůrazněna úloha soukromého pojištění jako doplňku základních systémů sociálního pojištění. Předpokladem úspěchu

ekonomické reformy a zmírnění sociálních důsledků transformačních kroků bylo vytvoření záchranné sociální sítě. (Tomeš, 2010:95n.)

Použité zdroje:

KREBS, V. et al. 2007. *Sociální politika*. 4. přepracované a aktualizované vydání. Praha: ASPI.

TOMEŠ, I. 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál.

VEČEŘA, M. 1996. *Sociální stát: východiska a přístupy*. 2. vydání. Praha: SLON.

VEČERNÍK, J.; NEŠPOR, Z. R. 2006 *Socioekonomické hodnoty, politiky a instituce v období vstupu České republiky do Evropské unie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Příloha č. III Dávky hmotné nouze

Hmotná nouze je stav nouze, při kterém příjem posuzované osoby po odečtení nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí za předpokladu, že si tato osoba z vážných důvodů nemůže vlastním přičiněním (prací, využitím majetku) tento příjem zvýšit a tím je vážně ohroženo zabezpečení jejich životních potřeb. V cizí literatuře je užíván pojem absolutní chudoba, což je stav jedince, který není schopen sám sebe uživit, a tak nemůže bez pomoci přežít. (Matoušek, 2008:68)

Částka živobytí je odvozována z částek životního a existenčního minima, její stanovení je pro každou osobu individuální s ohledem na hodnocení její snahy a možností. (Úřad práce ČR)

Existenční minimum je minimální hranice příjmu osob, která se považuje za nezbytnou pro zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Měsíční částka existenčního minima osoby činí 2 740 Kč. Nelze ho použít u nezaopatřeného dítěte, poživatele starobního důchodu, osoby invalidní ve třetím stupni a osoby starší 68 let. (Zákon č. 110/2006 Sb.)

Životní minimum je minimální hranice peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních osobních potřeb. Pro jednotlivce činí 4 250 Kč měsíčně. (Zákon č. 110/2006 Sb.)

Částky životního minima v Kč za měsíc:

- pro jednotlivce	4 250
- pro první osobu v domácnosti	3 910
- pro druhou a další osobu v domácnosti (nejedná se o nezaopatřené dítě)	3 530
- pro nezaopatřené dítě ve věku do 6 let	2 170
- pro nezaopatřené dítě ve věku 6 až 15 let	2 670
- pro nezaopatřené dítě ve věku 15 až 26 let	3 050

Životní minimum je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti. (Úřad práce ČR)

Společně posuzované osoby jsou rodiče a nezletilé nezaopatřené děti; manželé nebo registrovaní partneři; rodiče a děti nezletilé zaopatřené nebo zletilé, užívající s rodiči byt a neposuzované s jinými osobami; jiné osoby společně užívající byt, prokáže-li se

společné trvalé žití a společné uhrazování nákladů na své potřeby. Nezaopatřenost dítěte se posuzuje dle zákona o státní sociální podpoře. (Úřad práce ČR)

Příjem se při podání žádosti o dávku zjišťuje za poslední tři kalendářní měsíce, v průběhu vyplácení dávky za předcházející měsíc. Do okruhu příjmů se ve výši 70 % započítávají tzv. čisté příjmy ze závislé činnosti a z funkčních požitků uvedených v zákoně o daních z příjmů a ze mzdových nároků vyplácených úřadem práce. Ve výši 80 % se započítávají příjmy z náhrady mzdy po dobu prvních 14 dnů dočasné pracovní neschopnosti; z dávky nemocenského pojištění; z podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci a z důchodů poskytovaných v rámci důchodového pojištění. Ve výši 100 % se započítávají ostatní příjmy uvedené v zákoně o životním a existenčním minimu. (Úřad práce ČR)

Nemožnost zvýšení příjmu vlastním přičiněním se rozumí nemožnost zvýšení příjmu řádným uplatněním nároků a pohledávek; prodejem nebo jiným využitím majetku; nebo vlastní prací. Jednotlivé formy vlastního přičinění, situace, výjimky a vliv na dávku a její výši stanoví zákon o pomoci v hmotné nouzi. (Úřad práce ČR)

Použité zdroje:

MATOUŠEK, O. 2008. *Slovník sociální práce*. 2. přepracované vydání. Praha: Portál.

Úřad práce ČR, [online]. [cit. 2021-08-30]. Dostupné z:
<https://www.uradprace.cz/web/cz/obecne-informace-3>

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Příloha č. IV Příspěvek na péči

Výše příspěvku na péči je rozdílná u osob do 18 let věku a osob starších 18 let věku.

U osob do 18 let věku činí za kalendářní měsíc:

- 3 300 Kč u I. stupně závislosti,
- 6 600 Kč u II. stupně závislosti,
- 13 900 Kč u III. stupně závislosti,
- 19 200 Kč u IV. stupně závislosti.

U osob starších 18 let věku činí za kalendářní měsíc:

- 880 Kč u I. stupně závislosti,
- 4 400 Kč u II. stupně závislosti,
- 12 800 Kč u III. stupně závislosti,
- 19 200 Kč u IV. stupně závislosti. (Úřad práce ČR)

Výrazně rozdílná výše příspěvku na péči u III. a IV. stupně závislosti u obou výše uvedených věkových skupin byla do 31. 12. 2021 v souvislosti s uváděním druhu poskytovatele pomoci a rozlišením, zda žadatel využívá nebo nevyužívá pobytové sociální služby. Konkrétně u III. stupně činil rozdíl 4 000 Kč a u IV. stupně 6 000 Kč.

Použité zdroje:

Úřad práce ČR, [online]. [cit. 2021-08-30]. Dostupné z:
<https://www.uradprace.cz/web/cz/obecne-informace-3>

Příloha č. V Dotazník – hmotná nouze

DOTAZNÍK – AGENDA HMOTNÁ NOUZE

Dobrý den,
jmenuji se Kamila Kodešová a studuji obor Sociální práce ve veřejné správě
na Univerzitě v Hradci Králové.

Chtěla bych Vás požádat o vyplnění krátkého anonymního dotazníku, jehož výstupy
budou součástí mé bakalářské práce na téma Principy sociální politiky a jejich uplatnění
v oblasti nepojistných sociálních dávek.

Vyplnění dotazníku Vám zabere maximálně 10 minut, ukončíte ho jednoduše kliknutím
na tlačítko Odeslat. Dotazník je možné vyplnit do 3. 6. 2022.

Předem děkuji za Vaši účast v dotazníkovém šetření.

1 Jsou dávky hmotné nouze spravedlivé vzhledem k celé společnosti?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

2 Je dostatečně prověřována potřebnost žadatele o dávku a jeho snaha o uplatnění
majetku, pohledávek a nároků?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

3 Je prověřování potřebnosti založeno pouze na prohlášení osoby v žádosti?

ANO   NE

4 Patří mezi běžně zavedené postupy při vyhodnocování nároku na dávku ověřování
informací v jiných státních registrech (katastr nemovitostí, finanční úřad, soud, jiné
agendy ÚP...)?

ANO   NE

5 Je dostatečně sankcionována nízká motivace žadatele k navýšení příjmu vlastním
přičiněním?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

6 Je v maximální míře žadateli využívána veřejná služba jako způsob zvýšení příjmu?

ANO   nevím/nedokážu posoudit   NE

7 Může být posuzování nároku na dávku ovlivněno subjektivním postojem pracovníka (nadhodnocení/podhodnocení nároku)?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

8 Jsou dávky hmotné nouze spravedlivé při srovnání situací jednotlivých žadatelů?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

9 Je u všech podaných žádostí o dávky hmotné nouze prováděno sociální šetření nebo šetření v místě?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

10 Může být stanovení částky živobytí ovlivněno subjektivním postojem pracovníka?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

11 Převažují na Vašem pracovišti žadatelé pobírající dávky hmotné nouze jen krátce (jen na přechodnou dobu)?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

12 Má vliv na délku setrvání v hmotné nouzi rodinné zázemí, tj. vzor rodičů pobírajících tyto dávky?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

13 Má vliv na délku setrvání v hmotné nouzi zadluženost žadatele (exekuce)?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

14 Existují nástroje relevantně prokazující společně posuzované osoby?

ANO   nevím/nedokážu posoudit   NE

15 Pokud jste odpověděli na otázku č. 14 ANO, uveďte konkrétně jaké.

16 Jsou tyto nástroje při posuzování okruhu společně posuzovaných osob využívány?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

17 Jsou příjemci dávek aktivní při hledání zaměstnání, nebo při případné změně kvalifikace, která je může vrátit na trh práce?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

18 Uplatňují aktivně příjemci dávek své nároky, pohledávky a svůj majetek?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

19 Řeší příjemci dávek aktivně svoji bytovou a dluhovou situaci?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

20 Existují efektivní sociální/poradenské programy pomáhající k návratu na trh práce?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

21 Pokud jste odpověděli na otázku č. 20 ANO, uveďte konkrétně.

22 Existují efektivní nástroje aktivní politiky zaměstnanosti vracející příjemce dávek na pracovní trh?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

23 Pokud jste odpověděli na otázku č. 22 ANO, uveďte konkrétně.

24 Je poskytováno na Vašem pracovišti poradenství pro osoby v hmotné nouzi?

ANO   nevím/nedokážu posoudit   NE

25 Spolupracuje Vaše pracoviště s organizacemi poskytujícími sociální služby vhodné pro osoby v hmotné nouzi?

ANO   nevíم/nedokážu posoudit   NE

26 Pokud jste odpověděli na otázku č. 25 ANO, uveďte konkrétně.

27 Pohlaví

Žena   Muž

28 Věk

21-35 let   36-50 let   51-65 let

29 Délka praxe v agendě hmotné nouze

do 12 měsíců   1-4 roky   5-10 let   11 a více let

30 Tento prostor můžete využít ke zdůvodnění Vašich předchozích odpovědí, Vaše vyjádření je vítáno.

Příloha č. VI Dotazník – příspěvek na péči

DOTAZNÍK – AGENDA PŘÍSPĚVEK NA PÉČI

Dobrý den,
jmenuji se Kamila Kodešová a studuji obor Sociální práce ve veřejné správě
na Univerzitě v Hradci Králové.

Chtěla bych Vás požádat o vyplnění krátkého anonymního dotazníku, jehož výstupy
budou součástí mé bakalářské práce na téma Principy sociální politiky a jejich uplatnění
v oblasti nepojistných sociálních dávek.

Vyplnění dotazníku Vám zabere maximálně 10 minut, ukončíte ho jednoduše kliknutím
na tlačítko Odeslat. Dotazník je možné vyplnit do 3. 6. 2022.

Předem děkuji za Vaši účast v dotazníkovém šetření.

1 Je poskytování dávky příspěvek na péči spravedlivé vzhledem k celé společnosti?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

2 Je dostatečně prověřována potřebnost žadatele?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

3 Je řešena celková sociální situace žadatele ve spolupráci s kompetentními sociálními
pracovníky (obce, zdravotnického zařízení atd.)?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

4 Převažuje péče osob blízkých nad péčí asistentů nebo poskytovatelů sociálních
služeb?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

5 Jsou při péči osoby blízké využívány v kombinaci i sociální služby?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

6 Jsou prováděné kontroly využívání příspěvku k zajištění pomoci a péče účinné?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

7 Jsou přijatá opatření po provedené kontrole dostačující?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

8 Je dávka příspěvek na péči spravedlivá při srovnání situací jednotlivých žadatelů?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

9 Je sociální šetření vždy objektivní?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

10 Je sociální šetření prováděno vždy v přirozeném sociálním prostředí žadatele?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

11 Může být posuzování nároku na dávku ovlivněno subjektivním postojem pracovníka (nahodnocení/podhodnocení nároku)?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

12 Jsou žadatelé o dávku dostatečně informováni o možnostech řešení své sociální situace?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

13 Je funkční osvěta o sociálních službách a příspěvku na péči?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

14 Je podporována snaha příjemců dávek k účinnému řešení jejich sociální situace?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

15 Je poskytováno poradenství pro žadatele a příjemce příspěvku na péči?

rozhodně NE   spíše NE   nevím/nedokážu posoudit   spíše ANO   rozhodně ANO

16 Je navázána spolupráce s organizacemi poskytujícími sociální služby vhodné pro příjemce této dávky?

ANO   nevím/nedokážu posoudit   NE

17 Pokud jste odpověděli na otázku č. 16 ANO, uveďte konkrétně.

18 Pohlaví

Žena   Muž

19 Věk

21-35 let   36-50 let   51-65 let

20 Délka praxe v agendě hmotné nouze

do 12 měsíců   1-4 roky   5-10 let   11 a více let

21 Tento prostor můžete využít ke zdůvodnění Vašich předchozích odpovědí, Vaše vyjádření je vítáno.

Příloha č. VII Odpovědi na otázku č. 21 Dotazníku – příspěvek na péči

21 Tento prostor můžete využít ke zdůvodnění Vašich předchozích odpovědí, Vaše vyjádření je vítáno.

- Agenda je přetížena pod tíhou byrokracie, není čas ani na poradenství ani na řádné kontroly. Není možné se klientům adekvátně věnovat. Dále je nedostatečné proškolení pracovníků ÚP.

- Bylo by vhodné mít více stupňů poskytovaného příspěvku.

- Celá situace ohledně příspěvku na péči absolutně neřeší aktuální situaci žadatelů. Délka řízení, nepružnost státní správy jako celku, nedostatečná kapacita poskytovatelů sociálních služeb, mizivý důraz posudkových lékařů na sociální šetření

- Celkově je malá informovanost o dlouhodobém ošetřování. Můj názor na poskytování péče: Jsou pouze dvě skupiny lidí. Jedna, která pečovat chce a druhá, která nechce. První skupina hledá důvody, aby pečovat mohla, druhá skupina hledá důvody, proč pečovat nelze.

- Často jsem nerozuměla otázce, nebylo konkrétně určeno např. kým má být klient informován. Příliš obecně položené otázky bez kontextu.

- Čím delší dobu pracuji na ÚP, tím více zjišťuji, že nejvíce záleží na individuálním přístupu jak jednotlivých pracovníků, tak i k jednotlivým klientům. Každá situace je jiná a neměla by být hodnocena podle stejných parametrů a zaškatulkována.

- Dávka příspěvku na péči je nedostatečná v její výši a také sociální pracovníci mají nedostatečné kompetence pro to, aby mohli pomoci žadatelům.

- Důležité je u příspěvku na péči právě sociální šetření, a i následující kontroly, kde je nutné vnímat i detaily, jelikož někteří lidé nadhodnocují své zdravotní problémy, aby dosáhli vyššího příspěvku. U kontrol se zase zjišťuje, jak jsou na tom klienti po určité době, jelikož většinou pro návrh na změnu výše a vyšší příspěvek přijdou lidé, kteří to nepotřebují a ti, co se jejich zdravotní stav zhoršil nepřijdou a tam pomáhají kontroly v tom, že zahájíme správní řízení o přezkoumání zdrav. stavu.

- Chybí otázka týkající se objektivního posuzování zdravotního stavu ze strany posudkových lékařů, toto je totiž, dle mého názoru velkým problémem v oblasti posuzování nároku na příspěvek na péči. Bohužel sociální pracovník úřadu práce nemá žádné nástroje kontroly posudkových lékařů. Spolupráce posudkového lékaře se sociálním pracovníkem úřadu práce se řeší již několik roků a posun je minimální. Bohužel posudek je zásadní pro rozhodnutí, ale posudek je mnohdy k pláči.

- Letité zkušenosti – mnoho poznatků a znalostí místní situace

- Máme podstav, nestíháme, nemáme čas se věnovat poradenství, demotivující jsou i naše platy.

- Máte špatně zvolené otázky. Otázky jsou vhodné více k hmotné nouzi než k PnP. O této agendě si nastudujte více informací.

- (3x) Myslím si, že tato dávka nemůže být úplně spravedlivá. Dále vzhledem ke své praxi jsem přesvědčena, že sociální pracovník nemá v řízení o příspěvku na péči až tak velké slovo, hlavní slovo má posudkový lékař (proto si myslím, že sociální pracovník a jeho momentální stav nijak zásadně výsledek řízení neovlivní). Ovlivní ale rychlost zpracování žádosti, provedení soc. šetření.
- Na otázky se špatně odpovídá dvěma slovy, jsou velmi obecné. Realita je složitější.
- Nebylo by špatné, ponechat ke každé otázce prostor ke dvěma větám odůvodnění, proč dotazovaný volí tuto odpověď.
- Nedostatečná informovanost o této dávce pro seniory, i ze strany lékařů.
- Není vůbec osvěta ve věci příspěvku na péči. Lidé vůbec neví, o čem ten příspěvek na péči vůbec je. Myslí si, že na to mají automaticky nárok. Soc. zařízení uplatňují žádosti vždy, aniž by si zjistili podmínky nebo zdravotní stav klienta. Vidí v tom jenom zdroj příjmu. Většina zařízení neví, jak má vyplňovat žádosti. S některými poskytovateli soc. služeb je velmi špatná spolupráce. Chybí propojení a spolupráce sociálního pracovníka, obvodního lékaře a posudkového lékaře. Změnit celý systém.
- Odpovědi jsou ovlivněny neformálními vztahy mezi sociálními pracovníky sociálních služeb v pozitivním smyslu.
- Praxi na odd. PnP mám krátkou, od roku 2017 pracuji na ÚP v oblasti poradenství pro OZP, řešila jsem dotazy, požadavky a řešila různorodé obtíže klientů spojené s uplatněním na trhu práce, dávkami, nelehkou sociální situací.
- Provádění sociálního šetření v hospitalizaci vidím jako neobjektivní, není prováděno v přirozeném sociální prostředí, případně v pobytové službě, kde je péče jiná než v nemocnicích. V léčebnách dlouhodobě nemocných není rozdíl mezi sociálním lůžkem a běžným lůžkem, není tam sociální práce s klientem ve smyslu aktivizace jeho schopností. I když je po něj postaráno po zdravotní stránce. Taková péče je však drahá.
- Pro zhodnocení výsledků tohoto dotazníku by byla lepší číselná škála + možnost otevřené odpovědi :) Hodně štěstí u státnic :)
- Při následné kontrole PnP, nelze nijak trestat příjemce dávky (klienty), když není o ně správně pečováno, pouze jsou doporučeny další návazné služby nebo je kontaktována pečující osoba, jak bude dále nedostatečná péče řešena, není možné nijak ovlivnit.
- Při rozhodování o nároku na příspěvek na péči mají hlavní slovo lékaři posudkové služby, i přesto, že zjistím na SS, že klient některé potřeby nezvládá/zvládá, posudkový lékař stanoví jinak a já nemám kompetence do jeho rozhodnutí zasahovat, i když je v rozporu s provedeným šetřením.
- Příspěvek na péči by měl být zahrnut do příjmu, a to v systému dávek pomoci v hmotné nouzi. Značně zneužíváno osobami nepřizpůsobivými. Nepoměr mezi přiznáním příspěvku na péči vůči normálním obyvatelům. Diskriminace vůči normálnímu obyvatelstvu.
- Příspěvek na péči tkví v tom, že stát právě jen přispívá na péči. Nehradí celou její část. Často se ale stává, že dva senioři s výdělkem, SD, mají navíc PnP ve III. stupni, tudíž peníze navíc. Naopak matka, která se stará o nemocné dítě, ba i zletilé ve III. nebo ve IV. stupni a je na vše sama, má pouze "nějaký" ID dítěte a dále PnP. Finance rozhodně nepokryjí náklady obou.

- Rozhodně nejsou dostatečně prováděna kontroly využívání příspěvku na péči. Konkrétně na našem pracovišti z důvodu toho, že prostě nejsou personální kapacity. I u podání nových žádostí nejsme schopni dodržet zákonem stanovené lhůty pro vyřízení žádosti, kontroly jsou vykazovány při provádění šetření při návrhu na změnu či opětovného posouzení, čímž ale ztrácejí smysl, neboť jsou předem telefonicky domluvené. Je mnoho věcí – nedostatků, které by se daly k této agendě napsat...
- Sociální oblast nebude nikdy spravedlivá.
- Sociální pracovník na PNP nedělá sociální práci :) může poskytnout poradenství, ale neřeší komplexně nepříznivou sociální situaci a zdá se, že žadatelé to ani nečekají, sloužíme jako zdroj příjmů. Osvěta je bídná, lékaři, pro které jsou sociální pracovníci plebs, nám posílají žadatele nejčastěji a vybaví je zkreslenými informacemi. V dotazníku jsou zavádějící otázky - např. 11 - ano SP MŮŽE zkreslit sš, může i okrást klienta:), my to samozřejmě neděláme a sš provádíme objektivně u všech klientů.
- Sociální šetření rozhodně není pro posudkové lékaře jedním z hlavních kritérií a příliš se k němu nepřihlíží. Je to rozumné, protože pokud většinou pečující osoba prohlásí, že to či ono nezvládne, není v moci sociálního pracovníka zjistit, zda to tak skutečně je. Podle mého názoru je zbytečné sáhodlouze vypisovat, co posuzovaná osoba zvládne a co nikoliv, když tento fakt není a nemůže být nikdy objektivní a je většinou řízen touhou zajistit co nejvyšší stupeň příspěvku na péči. Málo místa...
- Stále se hovoří o zneužívání sociálních dávek, včetně příspěvku na péči, ale pro pečující osoby je to velmi náročná práce, jen velmi malé procento z PnP je dle mého názoru zneužíváné. Pečující osoby si zaslouží větší respekt a ochranu od státu (např. zajištění v době hospitalizace oprávněné osoby i pečující osoby).
- Šetření není vždy provedeno v přirozeném prostředí, je prováděno také na LDN po doložení 60+. Posuzování je subjektivní, záleží na zkušenostech a také na vnímavosti. Rozdělení není vždy spravedlivé, ať už vzhledem k aktuální situaci (např. bez příspěvku se nedostane klient do DpS, i když rodinu nemá a na placenou péči nemá prostředky) nebo při rozdílném pohledu posudkového lékaře.
- Šetření – píšeme to, co nám klient sdělí, i když tušíme, že lže, že svůj stav hodnotí jako horší, než je ve skutečnosti, ale nemáme, jak to dokázat... posudkový lékař to neprověří, nevyšetří klienta a klient tak má nárok na vyšší stupeň nebo na přiznání PnP. I když klienta vidíme soukromě, jak neodpovídá stupni PnP a zahájíme řízení, OSSZ trvá pořád na svém posudku...
- V některých situacích by nebylo špatné, kdyby byl PnP testovanou dávkou. Lidé se snaží obohatit a zkoušejí stále podávat návrh na změnu výše PnP, jen aby to zkusili, jestli nedostanou více peněz.
- V této agendě pracuji cca 30 let, ale všechny zákony a metodiky, učebnice jsou vypracovány horkou jehlou od zeleného stolu. Skutečnost je trochu jiná. Ale to Vám dá praxe!!!
- Vzhledem k délce své praxe jsem již trochu skeptický k funkčnosti PnP, a to i v návaznosti k rigiditě posudkových lékařů a k jejich mnohdy nepochopitelným rozhodnutím. Spravedlnost v tom nelze hledat, ale pro řadu klientů je PnP jen vítaný další příjem pro širší rodinu. Pokud jde PnP do registrovaných služeb, tam je většinou využíván

plně ve prospěch jak klientů, tak pro multiplikaci pracovních pozic. Dělán kontroly v rodinách, tam to bývá všelijaké, někde musíme dělat opakovačky, vyhrožovat.

- Z kontroly příspěvku na péči je ze strany ÚP pouze jediné řešení, kontakt domluvou na pečující osobu, kontaktování soc. pracovníka obce a možné zastavení výplaty, více v naší kompetenci není, nemůžeme klienty nutit do smluv s poskytovateli pomoci i když je o této možnosti poučíme, příspěvek na péči je i přes sociální šetření výhradně závislý na posudku lékařské posudkové služby, do lékařských záznamů nevidíme, neznáme zdravotní stav opr. osoby, popisujeme, co je nám sděleno a jak to vidíme.

- Žadatelé a peč. osoby při šetření nesdělují pravdu, odporují si v odpovědích, snaží se o získání co nejvyššího stupně PnP.

- 4 stupně nedostačují ke spravedlivému posouzení nároku.

Příloze č. VIII Odpovědi na otázku č. 30 Dotazníku – hmotná nouze

30 Tento prostor můžete využít ke zdůvodnění Vašich předchozích odpovědí, Vaše vyjádření je vítáno.

- Ať se daří. :-)

- Bohužel v současné době je málo sociálních pracovníků, hodně agendy a spousta pracovních úkonů, které jsou v agendě hmotné nouze navíc (např. vyplácení dávek z důvodu ukrajinské krize).

- Dávky hmotné nouze nejsou motivující pro klienty. Zvyšování částek živobytí rozhodně nepomůže k tomu, aby se lidé snažila vstoupit na trh práce. Ti, co hmotnou nouzi skutečně potřebují je mnohem méně, než kolik lidí žádá.

- Dávky HN by měly být u neinvalidních osob a osob v produktivním věku poskytovány pouze na omezenou dobu. Současná právní úprava, resp. navyšování ŽM je demotivující, neboť se osobám pracovat rozhodně nevyplatí.

- Hmotná nouze spěje k přepracování. Je neúčinná pro dlouhodobé nepracující a pro ty, kteří se zde ocitli náhle, potřebují krátkodobou pomoc a chtějí se vrátit na trh práce, tito lidé vypadávají ze záchranného systému. Je to pouze pro ty, kteří jsou nic pro společnost a jsou jen parazitama, kteří ani nemají chuť a motivaci dělat něco pro stát, který je živí a platí jim zdravotní pojištění. Je k pláči, kam směřuje dlouhodobě politika zabezpečení občanů. A tito lidé jsou ještě privilegovanější skupina.

- Je velká škoda, že se z hmotné nouze stalo jen pouhé vyplácení peněz. Ztratila se sociální práce, přímá pomoc lidem, komplexní řešení situace celé rodiny. Není na to prostor a v podstatě to ani nikdo nechce. Jen výplatou peněz se lidem nijak nepomůže a je nemotivující. Stále platí: nechytej lidem ryby, ale nauč je rybařit!

- Kdo chce pracovat, tak pracuje! Bohužel mnoho zdravých lidí pracovat nikdy nebude. Narůstá počet lidí psychicky – duševně nemocných, kteří jsou velkou zátěží pro naši společnost! Statisíce Ukrajinců již pracují – a proč? Protože chtějí!!! HAU. Klienti hmotné nouze jsou často líní! V dávkách hmotné nouze vidí lehce "získané" peníze!!!

- Legislativní úprava dávek hmotné nouze je dlouhodobě chybně nastavená, klienty významně nemotivuje k tomu, aby svoji situaci začal řešit. Veřejné službě se tito lidé zpravidla vyhýbají, jako tomu je i při hledání zaměstnání. Ve městech, kde není taková

anonymita, je zcela zřejmé, že naši klienti vykonávají často nelegální práci a dávky pomoci v hmotné nouzi jsou jakýmsi "kapesným". Jednoznačně by se v konstrukci dávek měly podmínky zpřísnit, klienti by měli mít povinnost vykonávat společensky PP.

- Mezi dlouhodobé příjemce dávek v HMN patří osoby dlouhodobě nezaměstnatelné (ztratily pracovní návyky, nechtějí pracovat a práci se vyhýbají, zhoršený zdravotní stav, osoby se závislostmi), osoby, kterým se daří obcházet systém dávek HMN (pracují "na černo" nebo za nízký výdělek na DPP, přitom dostávají mzdu přiznanou (vyplňovanou do formulářů) a další část na ruku, lidé, kteří jiným způsobem podvádějí (nedaří se u nich prokázat všechny společně posuzované osoby. Systém HMN je moc byrokratický.

- Náš stát stále rozdává na nepravých místech, absolutně nesouhlasím s podporou v nezaměstnanosti po vyčerpání rodičovského příspěvku, nárok bych podmínila předchozím zaměstnáním matky i navýšený rodičovský příspěvek, rození dětí je u nás nedotknutelná záležitost a to je špatně, např. Slovensko a Maďarsko se této problematice nebojí a jejich dávkové systémy nejsou tak vstřícné, u nás se z běžných životních situací např. dítě jde do školy dělají mimořádné události, takže státě přispěj nám na vše.

- Nedostatečná motivace – není proč se snažit z HN dostat, zejména rodiny s více dětmi, jejichž částka živobytí se pohybuje kolem 30 000,- Kč, není motivace proč se snažit, obce nechtějí veřejnou službu, zavést povinné studium po skončení ZŠ a ne evidenci na ÚP - pobírá přídavky, je doma, nikde ho nezaměstnají, do 18 let stihne otěhotnět, pak už do práce nikdy nenastoupí atd.

- Nedostatečné kompetence při dokazování pravdivosti údajů žadatele o dávku, práce "na černo"...

- Některé z otázek tohoto dotazníku se příliš netýkaly agendy hmotné nouze, ale agendy zaměstnanosti.

- Nemožné prokázání nelegální práce, problematické určení okruhu SPO, matka samoživitelka, s otcem dětí nežije, nehosподаří, má řádně stanoveno výživné cca 500,- Kč a čeká se stejným mužem 4 dítě. Další problém před podáním žádosti nikde nepracoval, ale byt hradil... opět nelegální práce... Našlo by se toho hodně....

- Nevypsala jsem nástroje aktivní politiky, nemám bohužel čas, Ukrajinci čekají... Obecně máme na HN hodně osob dlouhodobě nepracujících, se ztrátou pracovních návyků a s návykovými látkami (nejvíce alkohol). Jejich neaktivita je neuvěřitelná...

- Obecně je systém ověřování žadatele málo jednotný, jeden pracovník k různým věcem přihlížet může, druhý nemusí. Také je systémově chybné, že žadatel může pobírat dávky do nekonečna, byť byl např. 11x vyřazen. Když jsem před 2 lety nastupovala, myslela jsem, že pomůžu lidem, kteří budou v AKTUÁLNÍ tíživé situaci, pomohu jim zvednout se opět na nohy, najít cíl a jít za řešením, nikoli, že budu vyplácet "kapesné" osobám, které nemají zájem svou situaci nijak měnit.
- Odpovědi jsou samozřejmě subjektivní a také ovlivněny skutečností, že pracuji na KOPu na "menším městě".
- Opakující se dávky hmotné nouze mají určité mantinely oproti jednorázovým dávkám hmotné nouze. Systém dávek hmotné nouze je málo motivující pro klienty, aby se aktivně snažili řešit svou situaci a dostat se co nejdříve do běžného života bez sociálních dávek (řešení: omezení na 2 roky a dost). Aktivní politika zaměstnanosti je fajn věc, ale klienti se stejně po půl roce až roce zaměstnání, vrací na dávky hmotné nouze.
- Pracovníci hmotné nouze, nemají dostatečné pravomoci. Klienti na hmotné nouzi pracují na černo, ale nelze jim to prokázat, zaměstnavatelé na DPP a DPČ jim potvrzují 20 h. a min příjem každý měsíc, mají pracovní neschopnosti roky, tudíž jsou v evidenci a nelze je zaměstnat.
- Převážnou část klientů tvoří dlouhodobě nezaměstnaní (závislí na alkoholu, kteří nemají zájem cokoli řešit, je problém je umístit na trhu práce, nemají pracovní návyky a kdo by takové pracovníky přijal, tyto osoby mají i v důsledku s nezdravým způsobem života zdravotní potíže a jsou posouzeni invalidními osobami bez nároku na výplatu důchodu, tady nejde nic vymyslet, nevádí jim ani snížení částky živobytí na existenční minimum po půl roce pobírání dávek. Zbytek se snaží řešit své problémy.
- Roste počet klientů v hmotné nouzi a počet dlouhodobě pobírajících klientů dávky HN.
- Spolupráce agend ÚP (HN <=> zaměstnanost) nefunguje, agenda zprostředkování práce cíleně práci pro konkrétního příjemce dávek nedokáže aktuálně najít/zprostředkovat.
- Stát by se měl zaměřit na žadatele dávek HN, jsou to osoby dlouhodobě na dávkách i cca 20 let, nezaměstnatelné (alkohol, způsob života – vyhovuje jim), často osoby důchodového věku, kterým nevznikl nárok na žádný důchod (starobní či invalidní).
- Systém pomoci v hmotné nouzi není dobře nastaven a způsobuje závislost na soc. dávkách.

- Tuto položku bych uvítal u každé odpovědi zvlášť, neboť některé otázky se mi zdály položené v kontextu ZPHN neobratně, protože např. v případě nezměněné výplaty dávek při vědomém (ze strany UP) nevyužívání nároků a pohledávek by docházelo k porušení zákona.
- U našich dlouhodobých klientů vnímám malou snahu o řešení své životní situace, bývají finančně negramotní, někteří závislí na návykových látkách a mají minimální sociální návyky. Vnímají svoji situaci iracionálně, nepřijímají odpovědnost za svá rozhodnutí. Dle mého názoru chybí tlak na vzdělávání těchto lidí v sociální oblasti a přísnější sankce za úmyslné zneužívání dávek.
- U poradenství není jasně uvedeno, na které se ptáte. Základní poradenství je u nás poskytováno, odborné ne.
- V našem městě je 100 míst veřejné služby, je využíváno max. 10 míst. Neexistují nástroje, jak osoby dlouhodobě pobírající DHN odmítající tuto službu přimět k nástupu, když se jim nechce. Je dostatek pracovních nabídek, ale povětšinou klienti nemají pracovní návyky. Je málo pracovních příležitostí pro matky samoživitelky na zkrácené úvazky či sdílená pracovní místa, ... Nepíše se moc dobře do jednoho řádku v dotazníku, když si to člověk nemůže po sobě v celku pořádně přečíst :))
- V systému dávek hmotné nouze chybí adresnost, kladla bych větší důraz na individualitu. Málo prostoru pro vlastní sociální práci, která může předcházet řadě problémů a může alespoň částečně vracet lidi na trh práce a do běžného občanského života.
- Vše bohužel vychází z prohlášení žadatele o dávky. Co on sám nám neřekne, to si většinou sami zjistit nemůžeme. Nárok na dávku tu má bohužel jen malé procento klientů, ale umějí v tom tak krásně chodit, že my na jejich práci či majetky přijdeme jen zřídka...
- Zákon HN umožňuje příjemcům setrvávat dlouhodobě v hmotné nouzi, nelegální zaměstnání není postihováno, exekuce nutí k nelegálnímu zaměstnávání a závislosti na dávkách, nefunguje a neřeší se prevence v mladém věku rizikových skupin.
- Zákon o pomoci v hmotné nouzi má spoustu nedostatků, motivující k tomu, aby občané setrvávali v systému dávek HN např. bez omezení času, bez podmínky předchozí pracovní historie, jako u podpory v nezaměstnanosti, pečujícím osobám se příjem z PnP nezapočítává do příjmu, tzn. vysoké příjmy z dávek atd.

- Zákon o pomoci v HN je zbytečně složitý a nemá dostatečné nástroje, jak člověka na dávkách motivovat k tomu, aby z evidence odešel a vše řešil spíše cestou zaměstnání. Zákon tak umožňuje být v evidenci i celý život a jedná se o evidenci i třeba třetí generace jedné rodiny. Dávky by měly být omezeny na určitou dobu (např. 2 roky) a pak by neměly být vypláceny. Rovněž by měly být omezeny dávky na děti, do určitého počtu dětí. Určitá skupina lidí si zvykla, že o jejich děti se postará stát a ne oni.

- Zpřísnění výplaty dávek za pomoci § 3/1/a); výplatu dávek omezit dobou, poté odejmout dávku a znovu evidovat po doložení pracovní smlouvy.